

**UCHWAŁA
RADY GMINY DŁUTÓW**

z dnia 1 grudnia 2021 r.

NR XXIV/203/21

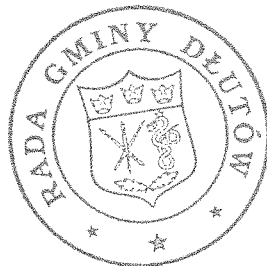
**w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Dłutów na lata 2021-2023
z perspektywą na lata 2024-2027”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 oraz art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 z późn. zm.) oraz art. 17 ust. 1, art. 18 ust. 1 i art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.), po uzyskaniu opinii Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi, Łódzkiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego oraz Zarządu Powiatu Pabianickiego, Rada Gminy uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się "Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dłutów na lata 2021-2023 z perspektywą na lata 2024-2027" w brzmieniu określonym w załączniku nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dłutów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Dłutów

Krzysztof Janas
Krzysztof Janas

Załącznik do uchwały Nr XXIV/203/21

Rady Gminy Dłutów

z dnia 1 grudnia 2021 r.

„Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dłutów na lata 2021-2023 z perspektywą na lata 2024-2027”

Spis treści

1. Wstęp

- 1.1 Podstawa prawna dokumentu
 - 1.1.1 Uwarunkowania wynikające z polityki ochrony środowiska państwa
 - 1.1.2 Uwarunkowania wynikające z obowiązujących strategii, programów i dokumentów
- 1.2 Długoterminowy cel programu oraz powiązania z innymi dokumentami
- 1.3 Struktura opracowania

2. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJLISTYCZNYM

3. OCENA STANU ŚRODOWISKA GMINY DŁUTÓW

- 3.1 Położenie geograficzne
- 3.2 Sytuacja demograficzna
- 3.3 Geomorfologia i geologia
- 3.4 Klimat

4. CELE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA, ZADANIA, I ICH FINASOWANIE

- 4.1 Ochrona klimatu i jakości powietrza
 - 4.1.1 Ciepłownictwo
 - 4.1.2 Sieć gazowa
 - 4.1.3 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.2 Zagrożenia hałasem
 - 4.2.1 Sieć drogową
 - 4.2.2 Kolej
 - 4.2.3 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.3 Pola elektromagnetyczne
 - 4.3.1 Sieć elektroenergetyczna
 - 4.3.2 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.4 Gospodarowanie wodami
 - 4.4.1 Zagrożenie powodziowe
 - 4.4.2 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.5 Gospodarka wodno-ściekowa
 - 4.5.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.6 Zasoby geologiczne
 - 4.6.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.7 Gleby
 - 4.7.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.8 Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów
 - 4.8.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.9 Zasoby przyrodnicze
 - 4.9.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne
- 4.10 Zagrożenia poważnymi awariami
 - 4.10.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

5. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

- 5.1 Zarządzanie ochroną środowiska
 - 5.1.1 Instrumenty zarządzania środowiskiem
 - 5.1.2 Systemy zarządzania środowiskowego
 - 5.1.3 Struktura organizacyjna zarządzania programem
 - 5.1.4 Monitoring
- 5.2 Źródła finansowania zadań inwestycyjnych

WYKAZ SKRÓTÓW:

- EMAS** – Wspólnotowy System Ekozarządzania i Audytu (ang. Eco Management and Audit Scheme);
- GUS** – Główny Urząd Statystyczny;
- ISO** – Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna (ang. International Organization for Standardization);
- JCW** – Jednolita Część Wód;
- JCWP** – Jednolita Część Wód Powierzchniowych;
- JCWpd** – Jednolita Część Wód Podziemnych;
- KPOŚK** – Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych;
- NFOŚiGW** – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- OZE** – Odnawialne Źródła Energii;
- PIG** – Państwowy Instytut Geologiczny;
- POŚ** – ustawa Prawo ochrony środowiska;
- RDOŚ** – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska;
- RPO WŁ** – Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego;
- UE** – Unia Europejska;
- WBD** – Wojewódzka Baza Danych
- WFOŚiGW** – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- WIOŚ** – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska;
- ZDR** – Zakład Dużego Ryzyka;
- ZZR** – Zakład Zwiększonego Ryzyka.

1. Wstęp

1.1 Podstawa prawna dokumentu

Przedmiotem opracowania jest sporządzenie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Dłutów na lata 2021-2023 z perspektywą na lata 2024-2027. Opracowanie obejmuje szeroko rozumianą problematykę związaną z ochroną środowiska.

Na chwilę obecną na szczeblu wojewódzkim obowiązuje Program ochrony środowiska województwa łódzkiego 2016 określający strategię do roku 2020 w perspektywie do 2024 roku, natomiast na szczeblu powiatowym obowiązuje Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Pabianickiego na lata 2016-2019 z perspektywą do 2024 roku, który został przyjęty przez Radę Powiatu Pabianickiego uchwałą Nr XXX/225/16 z dnia 21 grudnia 2016 roku.

Niniejszy dokument ujmuje strategię działań do roku 2023 w perspektywie do 2027. Program ochrony środowiska zawiera wymagane ustalenia w zakresie objętym poniższymi ustawami:

- 1) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.),
- 2) ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2021 r., poz. 779 ze zm.),
- 3) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r., poz. 55 ze zm.),
- 4) ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r., poz. 247).

Obowiązek wykonania programu ochrony środowiska wynika z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.), a w szczególności:

„Art. 17. 1. Organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy, w celu realizacji polityki ochrony środowiska, sporządza odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, uwzględniając cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach programowych, o których mowa w art. 14 ust. 1.

7. Projekty programów ochrony środowiska podlegają zaopiniowaniu przez:

- 1) *ministra właściwego do spraw klimatu - w przypadku projektów wojewódzkich programów ochrony środowiska;*
- 2) *organ wykonawczy województwa – w przypadku projektów powiatowych programów ochrony środowiska;*
- 3) *organ wykonawczy powiatu – w przypadku projektów gminnych programów ochrony środowiska.*

8. Organ, o którym mowa w ust. 1, zapewnia możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r. poz. 247 ze zm.), w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie programu ochrony środowiska.

Art.18. 1. Programy, o których mowa w art. 17 ust. 1, uchwała odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu albo rada gminy.

2. Z wykonania programów organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3. Po przedstawieniu raportów odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu albo radzie gminy, raporty są przekazywane przez organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy odpowiednio do ministra właściwego do spraw klimatu, organu wykonawczego województwa i organu wykonawczego powiatu”.

Program został opracowany w oparciu o aktualne wytyczne zawarte w dokumencie pn. Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska opracowanego przez Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2 września 2015 r.

1.1.1 Uwarunkowania wynikające z polityki ochrony środowiska państwa

Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy Prawo ochrony środowiska w związku z art. 14 ust. 2 polityka ochrony środowiska jest prowadzona również za pomocą wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska.

Polityka ekologiczna państwa została przyjęta Uchwałą Nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia "Polityki ekologicznej państwa 2030 - strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej" (M.P. 2019 r., poz. 794).

Polityka ekologiczna państwa 2030 jest strategią w rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. W systemie dokumentów strategicznych doprecyzowuje i operacjonalizuje Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR. Jest pierwszą przyjętą strategią z dziewięciu dokumentów równoległe opracowywanych przez poszczególne resorty, a składających się na system rozwoju kraju.

W rezultacie cel główny Polityki, tj. Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, przeniesiono wprost z SOR. Cele szczegółowe określono w odpowiedzi na najważniejsze trendy w obszarze środowiska, w sposób umożliwiający połączenie kwestii związanych z ochroną środowiska z potrzebami gospodarczymi i społecznymi. Cele szczegółowe dotyczą zdrowia, gospodarki i klimatu. Realizacja celów środowiskowych ma być wspierana przez cele horyzontalne dotyczące edukacji ekologicznej oraz efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska. Chodzi o rozwijanie kompetencji, umiejętności i postaw ekologicznych społeczeństwa oraz o poprawę zarządzania ochroną środowiska w Polsce.

Cele szczegółowe będą realizowane przez projekty strategiczne oraz wiele zadań, które konkretyzują działania wskazane w SOR i inne działania wskazane w trakcie prac nad Polityką ekologiczną państwa 2030 (np. wynikające z międzynarodowych zobowiązań dla Polski w perspektywie do 2030 r.).

Cele szczegółowe będą realizowane przez kierunki interwencji takie jak:

- zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód,
- likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania,
- ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb,
- przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska oraz zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego, jądrowego i ochrony radiologicznej,
- zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu,
- wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej,
- gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym,
- zarządzanie zasobami geologicznymi przez opracowanie i wdrożenie polityki surowcowej państwa,
- wspieranie wdrażania ekoinnowacji oraz upowszechnianie najlepszych dostępnych technik BAT (polegają na określaniu granicznych wielkości emisji dla większych zakładów przemysłowych),
- przeciwdziałanie zmianom klimatu,
- adaptacja do zmian klimatu oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych,
- edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji,
- usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska oraz doskonalenie systemu finansowania.

Ze szczególną intensywnością realizowane będą działania mające na celu poprawę jakości powietrza przez ograniczenie niskiej emisji, która jest główną przyczyną powstawania smogu. Na szczeblu rządowym oznacza to przygotowanie odpowiednich przepisów i instrumentów finansowego wsparcia, takich jak program „Czyste powietrze”, dla niezbędnych inwestycji oraz koordynację ich wdrażania w regionach.

W kontekście coraz częstszego występowania na terenie Polski fali upałów i nocy tropikalnych oraz susz na znaczeniu zyskują działania związane z adaptacją do zmian klimatu. Ich celem jest przeciwdziałanie miejskim wyspom ciepła, rozbudowa terenów zieleni oraz powszechniejsze retencjonowanie wody na terenach miast i wsi. Polityka ekologiczna państwa 2030 przewiduje, że działania adaptacyjne będą polegały m.in. na opracowaniu i wdrożeniu dokumentów strategicznych/planistycznych w zakresie gospodarowania wodami, wsparciu opracowania i wdrażania miejskich planów adaptacji do zmian klimatu, budowie niezbędnej infrastruktury przeciwpowodziowej

i obiektów małej retencji, renaturyzacji rzek i ich dolin, renaturyzacji mokradeł oraz na rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury. Działania ukierunkowane będą również na zarządzanie wodami opadowymi na obszarach zurbanizowanych poprzez różne formy retencji i rozwój infrastruktury zieleni, ograniczenie zajmowania gruntów oraz zasklepienia gleby. Działania adaptacyjne będą prowadzone także na obszarach wiejskich. Będą one miały na celu w szczególności zwiększenie odporności krajobrazu rolniczego na zmiany klimatu i ochrony produkcji rolnej. Chronione i rozwijane będą zadrzewienia śródpolne i przydrożne (szczególnie o charakterze unikalnym przyrodniczo lub kulturowo) oraz prowadzone będą nowe przydrożne nasadzenia z przewagą krzewów rodzimych o bujnym ulistnieniu, zwłaszcza w regionach najbardziej narażonych na suszę i pustynnienie, o niskim procencie lesistości.

Polityka ekologiczna państwa 2030 stanowi podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021–2027. Strategia wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dłutów został sporządzony w sposób zgodny z zapisami ustawy Prawo Ochrony Środowiska, wytycznymi rządowymi dotyczącymi zawartości programów ochrony środowiska oraz zapisami zawartymi w Programie ochrony środowiska województwa łódzkiego 2016 i Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Pabianickiego na lata 2016-2019 z perspektywą do 2024 roku.

1.1.2 Uwarunkowania wynikające z obowiązujących strategii, programów i dokumentów

Zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy Prawo ochrony środowiska polityka ochrony środowiska jest prowadzona na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych. Przedmiotowe dokumenty to:

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności” – przyjęta uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności (M. P. 2013, poz. 121). Stanowi najszerszy i najbardziej ogólny element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego założenia zostały określone w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju kraju oraz przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. W przypadku tej Strategii to okres prawie 20 lat, gdyż przyjętym przy jej konstruowaniu horyzontem czasowym jest rok 2030.

Założeniem wyjściowym przy konstruowaniu Strategii stała się konieczność przezwyciężenia kryzysu finansowego w jak najkrótszym czasie. Próba uniknięcia „straconej dekady”, czyli rozwoju gospodarczego wolniejszego niż w poprzednim dziesięcioleciu. Wolniejszy rozwój spowodowałby, że jakość życia ludzi poprawiałaby się bardzo wolno. Niezbędne jest zbudowanie przewag konkurencyjnych na kolejne dziesięć lat, czyli do 2030 r., tak, aby po wyczerpaniu dotychczasowych sił rozwojowych, Polska dysponowała nowymi potencjałami wzrostu w obszarach dotychczas nie eksploatowanych. Tym samym Strategia nie jest manifestem politycznym, a dokumentem rządu RP o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym- stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 r. Celem głównym dokumentu Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce.

Z diagnozy przedstawionej w 2009 r. wynika, że rozwój Polski powinien odbywać się w trzech obszarach strategicznych równocześnie:

- I. konkurencyjności i innowacyjności gospodarki(modernizacji),**
- II. równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski(dyfuzji),**
- III. efektywności i sprawności państwa(efektywności).**

Proponowane w Strategii obszary strategiczne związane są z obszarami opisanymi w Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Łącznie stanowią podstawowe narzędzie wdrażania DSRK do 2020 r., czyli:

- I. sprawne i efektywne państwo (obszar pierwszy) – odpowiada mu obszar strategiczny trzeci DSRK;**
- II. konkurencyjna gospodarka (obszar drugi) – odpowiada mu obszar strategiczny pierwszy DSRK;**
- III. spójność społeczna i terytorialna (obszar trzeci) – odpowiada mu obszar strategiczny drugi DSRK.**

W każdym z obszarów strategicznych zostały określone strategiczne cele rozwojowe (od dwóch do czterech w zależności od obszaru). Cele strategiczne uzupełnione są sprecyzowanymi kierunkami interwencji. Przy każdym z tych kierunków określony został cel do realizacji. Zebrane razem służą nowatorskiemu i niestandardowemu przedstawieniu zadań stojących przed administracją publiczną – przede wszystkim rządem, ale także samorządami - które należy zrealizować, aby poprawić jakość życia mieszkańców Polski.

Obecnie trwają prace zmierzające do przyjęcia **Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030**, która będzie najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia.

Poddany konsultacjom społecznym projekt Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jest odpowiedzią władz regionu na zmieniające się uwarunkowania i wyzwania. Przedstawia spójny plan powiązanych i przemysłanych działań w perspektywie najbliższej dekady, stanowiący punkt wyjścia do szerokiej współpracy, której oczekiwanym efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego. Widać wyraźnie wskazanie na potrzebę rozwoju zrównoważonego, uwzględniającego ochronę środowiska.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 r. wskazuje 3 cele strategiczne:

- cel strategiczny nowoczesna i konkurencyjna gospodarka, w którym wydzielono cele operacyjne: zwiększenie potencjału badawczego i innowacyjnego, podnoszenie jakości kapitału ludzkiego, wsparcie rozwoju MSP i sektora rolnego, wzmocnienie gospodarczych przewag w sektorze wytwórczym i usługowym,
- cel strategiczny obywatelskie społeczeństwo równych szans, w którym wydzielono cele operacyjne: rozwój kapitału społecznego, poprawa stanu zdrowia mieszkańców, ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego,
- cel strategiczny atrakcyjna i dostępna przestrzeń, w którym wydzielono cele operacyjne: adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości zasobów środowiska, ochrona i kształtowanie krajobrazu, zwiększenie dostępności transportowej, zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego, racjonalizacja gospodarki odpadami, zwiększenie dostępności do usług teleinformatycznych.

Jak można zauważyć, szczególnie 3 cel strategiczny istotnie wpisuje w problematykę poruszaną w programach ochrony środowiska.

Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+ – zgodnie z Konsepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, opracowanie Strategii Rozwoju LOM jest obligatoryjne. W ramach Strategii powinny zostać uwzględnione następujące elementy: 1) cele strategiczne, wyrażające dążenie do nasycenia całego Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego funkcjami metropolitalnymi, w tym funkcjami symbolicznymi, odnoszące się do integracji przestrzennej (transport zbiorowy, usługi komunalne i usługi rynku pracy) oraz 2) zakresy tematyczne rozwoju (zintegrowany transport zbiorowy, efektywność energetyczna z uwzględnieniem energooszczędności struktur przestrzennych, rewitalizacja, infrastruktura drogowa i komunalna, zarządzanie zasobami przyrodniczymi i dziedzictwa kulturowego, systemy informacyjne niezbędne do efektywnego zarządzania obszarami funkcjonalnymi oraz inne zakresy dyskutowane w analizowanych, rządowych dokumentach strategicznych). Zgodnie z Zasadami realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, Strategia ZIT ma natomiast charakter bardziej operacyjny. Odnosi się do działań w ramach ściśle określonych zakresów tematycznych (rewitalizacja, transport zbiorowy, ochrona środowiska i efektywność energetyczna, kapitał ludzki i społeczny, funkcje metropolitalne), choć katalog tych zakresów nie ma charakteru zamkniętego. W dokumencie Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce wskazano również dokładny, obligatoryjny układ przygotowywanej Strategii ZIT. Z tego względu, układ Strategii Rozwoju LOM czerpie z obligatoryjnego układu Strategii ZIT. Został jednak uzupełniony o: 1) poszerzoną analizę spójności Strategii Rozwoju LOM z dokumentami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego, regionalnego i lokalnego oraz 2) definicje misji, wizji i celów strategicznych rozwoju LOM.

Program ochrony środowiska województwa łódzkiego 2016 na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 r. został przyjęty Uchwałą Nr XXXI/415/16 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 20 grudnia 2016 roku.

Głównym celem Programu jest dążenie do poprawy stanu środowiska w województwie, ograniczenie negatywnego wpływu zanieczyszczeń na środowisko, ochrona i rozwój walorów środowiska, a także racjonalne gospodarowanie jego zasobami. Program służy także do realizacji celów na poziomie regionalnym, które zostały przyjęte w dokumentach strategicznych na poziomie krajowym, ze szczególnym uwzględnieniem Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r., której założenia odnoszą się przede wszystkim do racjonalnego wykorzystania zasobów i zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju, przy jednoczesnym obniżeniu emisji zanieczyszczeń do środowiska.

W oparciu o diagnozę stanu środowiska województwa łódzkiego, zdefiniowane zagrożenia i problemy oraz mając na uwadze oczekiwane pozytywne zmiany w ochronie środowiska, zaproponowano cele dla poszczególnych obszarów interwencji:

1. **Ochrona klimatu i jakości powietrza.** Cel: Poprawa jakości powietrza przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu.
2. **Zagrożenia hałasem.** Cel: Poprawa klimatu akustycznego w województwie łódzkim.
3. **Pola elektromagnetyczne.** Cel: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.
4. **Gospodarowanie wodami.** Cel: Osiągnięcie dobrego stanu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych. Cel: Ochrona przed zjawiskami ekstremalnymi związanymi z wodą.
5. **Gospodarka wodno - ściekowa.** Cel: Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej.
6. **Zasoby geologiczne.** Cel: Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi.
7. **Gleby.** Cel: Ochrona i racjonalne wykorzystanie powierzchni ziemi oraz rekultywacja terenów zdegradowanych.
8. **Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów.** Cel: Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa łódzkiego.
9. **Zasoby przyrodnicze.** Cel: Ochrona różnorodności biologicznej oraz krajobrazowej. Cel: Prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej.
10. **Zagrożenia poważnymi awariami.** Cel: Zmniejszenie zagrożenia wystąpienia poważnej awarii oraz minimalizacja skutków w przypadku wystąpienia awarii.

Program 2016 zawiera również opis działań z zakresu monitorowania postępu wdrażania tych działań poprzez zestaw odpowiednich wskaźników środowiskowych, czyli wartości określających poprawę lub pogorszenie stanu środowiska. W opisie każdego z obszarów znajdują się również zagadnienia horyzontalne, czyli aspekty które wymagają uwzględnienia w każdym komponencie. Zaliczamy do nich 4 tematy: adaptację do zmian klimatu, nadzwyczajne zagrożenia środowiska, monitoring oraz edukację ekologiczną.

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Pabianickiego na lata 2016-2019 z perspektywą do 2024 roku, który został przyjęty przez Radę Powiatu Pabianickiego uchwałą Nr XXX/225/16 z dnia 21 grudnia 2016 roku. Celem strategicznym ww. programu jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego powiatu (mieszkańców, zasobów przyrodniczych i infrastruktury społecznej) oraz skorelowanie rozwoju gospodarczego i społecznego z ochroną walorów środowiskowych. Ocena stanu środowiska powiatu pabianickiego została przeprowadzona w oparciu o dostępne informacje na temat zasobów środowiska oraz presji, jakiej są poddawane. Ocenę stanu środowiska przeprowadzono w 10 obszarach przyszłej interwencji:

- ochrona klimatu i jakości powietrza,
- zagrożenia hałasem,
- pola elektromagnetyczne,
- gospodarowanie wodami,
- gospodarka wodno-ściekowa,
- zasoby geologiczne,
- gleby,

- gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów,
- zasoby przyrodnicze,
- zagrożenia poważnymi awariami.

W poszczególnych obszarach przyszłej interwencji uwzględniono charakterystykę opisującą zasoby, aktualny stan, istniejące zagrożenia i problemy, kierunki zmian z uwzględnieniem wpływu uwarunkowań zewnętrznych, analizę SWOT, wskazanie niezbędnych działań do realizacji, wynikających z przeprowadzonej oceny stanu.

Strategia Rozwoju Powiatu Pabianickiego na lata 2014 – 2020 jest dokumentem kierunkowym, nakreślającym nadrzędne cele długoterminowe (strategiczne), priorytety rozwoju oraz kierunki działań władz Powiatu. Strategia określa również stan docelowy, do którego Powiat powinien dążyć w kolejnym okresie programowania, zarysowuje ramy działań władz Powiatu prowadzących do osiągnięcia danego stanu, a także prezentuje przykłady inicjatyw w ramach każdego celu strategicznego. Strategia jest równoległe narzędziem, które wyznacza ogólne ramy racjonalnego gospodarowania posiadanymi zasobami oraz stanowi kluczowy element planowania rozwoju lokalnego.

Cele środowiskowe wybranych dokumentów strategicznych.

I. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności

1. Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska

- i. Kierunek interwencji – Modernizacja infrastruktury i bezpieczeństwo energetyczne,
- ii. Kierunek interwencji – Modernizacja sieci elektroenergetycznych i ciepłowniczych,
- iii. Kierunek interwencji – Realizacja programu inteligentnych sieci w elektroenergetyce,
- iv. Kierunek interwencji – Wzmocnienie roli odbiorców finalnych w zarządzaniu zużyciem energii,
- v. Kierunek interwencji – Stworzenie zachęt przyspieszających rozwój zielonej gospodarki,
- vi. Kierunek interwencji – Zwiększenie poziomu ochrony środowiska,

2. Cel 8 – Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

- i. Kierunek interwencji – Rewitalizacja obszarów problemowych w miastach,
- ii. Kierunek interwencji – Stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej na linii obszary wiejskie – miasta,
- iii. Kierunek interwencji – Zrównoważony wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego zapewniający bezpieczeństwo żywnościowe oraz stymulujący wzrost pozarolniczego zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich,
- iv. Kierunek interwencji – Wprowadzenie rozwiązań prawno-organizacyjnych stymulujących rozwój miast,

3. Cel 9 – Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski

- i. Kierunek interwencji – Udrożnienie obszarów miejskich i metropolitarnych poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego

II. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

1. Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną

- i. Kierunek interwencji – Stymulowanie popytu na innowacje przez sektor publiczny

2. Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony

- i. Kierunek interwencji – Wsparcie dla podwyższania atrakcyjności inwestycyjnej Śląska oraz promocji zmian strukturalnych
- ii. Kierunek interwencji – Aktywne gospodarczo i przyjazne mieszkańcom miasta
- iii. Kierunek interwencji – Rozwój obszarów wiejskich

3. Obszar wpływający na osiągnięcie celów *Strategii* – Transport

i.Kierunek interwencji – Budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce

ii.Kierunek interwencji – Zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności

4. Obszar wpływający na osiągnięcie celów *Strategii* – Energia

i.Kierunek interwencji – Poprawa bezpieczeństwa energetycznego kraju

ii.Kierunek interwencji – Poprawa efektywności energetycznej

iii.Kierunek interwencji – Rozwój techniki

5. Obszar wpływający na osiągnięcie celów *Strategii* – Środowisko

i.Kierunek interwencji – Zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych i osiągnięcie wysokiej jakości wód

ii.Kierunek interwencji – Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania

iii.Kierunek interwencji – Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego

iv.Kierunek interwencji – Ochrona gleb przed degradacją

v.Kierunek interwencji – Zarządzanie zasobami geologicznymi

vi.Kierunek interwencji – Gospodarka odpadami

vii.Kierunek interwencji – Oddziaływanie na jakość życia w zakresie klimatu akustycznego i oddziaływania pól elektromagnetycznych

III. Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej

1. Cel szczegółowy: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego (I)

i.Kierunek interwencji: Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód (I.1)

ii.Kierunek interwencji: Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania (I.2)

iii.Kierunek interwencji: Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb (I.3)

iv.Kierunek interwencji: Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska oraz zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego, jądrowego i ochrony radiologicznej (I.4)

2. Cel szczegółowy: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska (II)

i.Kierunek interwencji: Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu (II.1)

ii.Kierunek interwencji: Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej (II.2)

iii.Kierunek interwencji: Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym (II.3)

iv.Kierunek interwencji: Zarządzanie zasobami geologicznymi poprzez opracowanie i wdrożenie polityki surowcowej państwa (II.4)

v.Kierunek interwencji: Wspieranie wdrażania ekoinnowacji oraz upowszechnianie najlepszych dostępnych technik BAT (II.5)

3. Cel szczegółowy: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych (III)

i.Kierunek interwencji: Przeciwdziałanie zmianom klimatu (III.1)

ii.Kierunek interwencji: Adaptacja do zmian klimatu i zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych (III.2)

4. Cel szczegółowy: Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa (IV)

i.Kierunek interwencji: Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji (IV.1)

5. Cel szczegółowy: Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska (V)

i.Kierunek interwencji: Usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska oraz doskonalenie systemu finansowania (V.1)

IV. Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.”

1. Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię

i.Kierunek interwencji 2.1. Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii,

ii.Kierunek interwencji 2.2. Poprawa efektywności energetycznej,

iii.Kierunek interwencji 2.6. Wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii,

iv.Kierunek interwencji 2.7. Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich,

v.Kierunek interwencji 2.8. Rozwój systemu zaopatrywania nowej generacji pojazdów wykorzystujących paliwa alternatywne,

V. Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”

1. Cel 1: Dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki

i.Kierunek działań 1.2. Koncentracja wydatków publicznych na działaniach prorozwojowych i innowacyjnych

a) Działanie 1.2.3. Identyfikacja i wspieranie rozwoju obszarów i technologii o największym potencjale wzrostu,

b) Działanie 1.2.4. Wspieranie różnych form innowacji,

c) Działanie 1.2.5. Wspieranie transferu wiedzy i wdrażania nowych/nowoczesnych technologii w gospodarce (w tym technologii środowiskowych),

ii.Kierunek działań 1.3. Uproszczenie, zapewnienie spójności i przejrzystości systemu danin publicznych mające na względzie potrzeby efektywnej i innowacyjnej gospodarki

a) Działanie 1.3.2. Eliminacja szkodliwych subsydiów i racjonalizacja ulg podatkowych,

2. Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców

i.Kierunek działań 3.1. Transformacja systemu społeczno-gospodarczego na tzw. „bardziej zieloną ścieżkę”, zwłaszcza ograniczanie energo- i materiałochłonności gospodarki,

a) Działanie 3.1.1. Tworzenie warunków dla rozwoju zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej,

b) Działanie 3.1.2. Podnoszenie społecznej świadomości i poziomu wiedzy na temat wyzwań zrównoważonego rozwoju i zmian klimatu,

c) Działanie 3.1.3. Wspieranie potencjału badawczego oraz eksportowego w zakresie technologii środowiskowych, ze szczególnym uwzględnieniem niskoemisyjnych technologii węglowych (CTW),

d) Działanie 3.1.4. Promowanie przedsiębiorczości typu „business & biodiversity”, w szczególności na obszarach zagrożonych peryferyjnością,

ii.Kierunek działań 3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia

a) Działanie 3.2.1. Poprawa efektywności energetycznej i materiałowej przedsięwzięć architektoniczno-budowlanych oraz istniejących zasobów,

b) Działanie 3.2.2. Stosowanie zasad zrównoważonej architektury

VI. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku

i.Kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności

ii.Kierunek interwencji 5: ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko

VII. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030

1. Cel szczegółowy II. Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska

i.Kierunek interwencji: II.4. Zrównoważone gospodarowanie i ochrona zasobów środowiska

ii.Kierunek interwencji: II.5. Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom

VIII. Strategia „Sprawne Państwo 2020”

1. Cel 3. Skuteczne zarządzanie i koordynacja działań rozwojowych

i.Kierunek interwencji 3.2.Skuteczny system zarządzania rozwojem kraju

a) Przedsięwzięcie 3.2.1. Wprowadzenie mechanizmów zapewniających spójność programowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego,

b) Przedsięwzięcie 3.2.2. Zapewnienie ładu przestrzennego,

c) Przedsięwzięcie 3.2.3. Wspieranie rozwoju wykorzystania informacji przestrzennej z wykorzystaniem technologii cyfrowych,

2. Cel 5. Efektywne świadczenie usług publicznych

i.Kierunek interwencji 5.2. Ochrona praw i interesów konsumentów

a) Przedsięwzięcie 5.2.3. Wzrost świadomości uczestników obrotu o przysługujących konsumentom prawach oraz stymulacja aktywności konsumenckiej w obszarze ochrony tych praw,

ii.Kierunek interwencji 5.5. Standaryzacja i zarządzanie usługami publicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem technologii cyfrowych

a) Przedsięwzięcie 5.5.2. Nowoczesne zarządzanie usługami publicznymi,

3. Cel 7. Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego

i.Kierunek interwencji 7.5. Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego

a) Przedsięwzięcie 7.5.1. Usprawnienie działania struktur zarządzania kryzysowego,

IX. Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022

1. Cel 3. Rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego

i.Priorytet 3.1.Zwiększanie odporności infrastruktury krytycznej

a) Kierunek interwencji 3.1.3. Zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania energetyki jądrowej w Polsce,

2. Cel 4.Zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa

i.Priorytet 4.1. Integracja rozwoju społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa narodowego

a) Kierunek interwencji 4.1.1. Wzmocnienie relacji między rozwojem regionalnym kraju a polityką obronną,

b) Kierunek interwencji 4.1.2. Koordynacja działań i procedur planowania przestrzennego uwzględniających wymagania obronności i bezpieczeństwa państwa,

c) Kierunek interwencji 4.1.3. Wspieranie rozwoju infrastruktury przez sektor bezpieczeństwa,

d) Kierunek interwencji 4.1.4. Wspieranie ochrony środowiska przez sektor bezpieczeństwa,

X. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

1. Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym

i.Kierunek interwencji 1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska

ii.Kierunek interwencji 1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych

iii.Kierunek interwencji 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów

2. Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych

i.Kierunek interwencji 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach

XI. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

1. Cel szczegółowy 4. Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej

i.Kierunek interwencji – kształtowanie zdrowego stylu życia poprzez promocję zdrowia, edukację zdrowotną oraz prośrodowiskową oraz działania wspierające dostęp do zdrowej i bezpiecznej żywności,

XII. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

1. Cel szczegółowy 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego

i.Priorytet Strategii 4.1. Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej

a) Kierunek działań 4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,

XIII. Polityka energetyczna Polski do 2030 roku

1. Kierunek – poprawa efektywności energetycznej

i.Cel główny – dążenie do utrzymania zeroenergetycznego wzrostu gospodarczego, tj. rozwoju gospodarki następującego bez wzrostu zapotrzebowania na energię pierwotną,

ii.Cel główny – konsekwentne zmniejszanie energochłonności polskiej gospodarki do poziomu UE-15,

2. Kierunek – wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii

i.Cel główny – racjonalne i efektywne gospodarowanie złożami węgla, znajdującymi się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,

ii.Cel główny – zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju poprzez dywersyfikację źródeł i kierunków dostaw gazu ziemnego,

3. Kierunek – wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej oraz ciepła

i.Cel główny – zapewnienie ciągłego pokrycia zapotrzebowania na energię przy uwzględnieniu maksymalnego możliwego wykorzystania krajowych zasobów oraz przyjaznych środowisku technologii,

4. Kierunek – dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej

i.Cel główny – przygotowanie infrastruktury dla energetyki jądrowej i zapewnienie inwestorom warunków do wybudowania i uruchomienia elektrowni jądrowych opartych na bezpiecznych technologiach, z poparciem społecznym i z zapewnieniem wysokiej kultury bezpieczeństwa jądrowego na wszystkich etapach: lokalizacji, projektowania, budowy, uruchomienia, eksploatacji i likwidacji elektrowni jądrowych

5. Kierunek – rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw

i.Cel główny – wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii co najmniej do poziomu 15% w 2020 roku oraz dalszy wzrost tego wskaźnika w latach następnych,

ii.Cel główny – osiągnięcie w 2020 roku 10% udziału biopaliw w rynku paliw transportowych oraz zwiększenie wykorzystania biopaliw II generacji,

iii.Cel główny – ochrona lasów przed nadmiernym eksploatowaniem, w celu pozyskiwania biomasy oraz zrównoważone wykorzystanie obszarów rolniczych na cele OZE, w tym biopaliw, tak aby nie doprowadzić do konkurencji pomiędzy energetyką odnawialną i rolnictwem oraz zachować różnorodność biologiczną,

iv.Cel główny – wykorzystanie do produkcji energii elektrycznej istniejących urządzeń piętrzących stanowiących własność Skarbu Państwa,

v.Cel główny – zwiększenie stopnia dywersyfikacji źródeł dostaw oraz stworzenie optymalnych warunków do rozwoju energetyki rozproszonej opartej na lokalnie dostępnych surowcach,

6. Kierunek – rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii

i.Cel główny – zapewnienie niezakłóconego funkcjonowania rynków paliw i energii, a przez to przeciwdziałanie nadmiernemu wzrostowi cen,

7. Kierunek – ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko

i. Cel główny – ograniczenie emisji CO₂ do 2020 roku przy zachowaniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa energetycznego,

ii. Cel główny – ograniczenie emisji SO₂ i NO_x oraz pyłów (w tym PM₁₀ i PM_{2,5}) do poziomów wynikających z obecnych i projektowanych regulacji unijnych,

iii. Cel główny – ograniczanie negatywnego oddziaływania energetyki na stan wód powierzchniowych i podziemnych,

iv. Cel główny – minimalizacja składowania odpadów poprzez jak najszersze wykorzystanie ich w gospodarce

v. Cel główny – zmiana struktury wytwarzania energii w kierunku technologii niskoemisyjnych.

1.2 Długoterminowy cel programu oraz powiązania z innymi dokumentami

Przy opracowywaniu programu ochrony środowiska kierowano się zasadą zrównoważonego rozwoju pozwalającą na harmonizację rozwoju gospodarczego i społecznego przy zachowaniu walorów środowiskowych. Długoterminowy cel programu można sformułować następująco:

„Zrównoważony rozwój gminy Dłutów, w którym kwestie ochrony środowiska są rozważane na równi z kwestiami rozwoju społecznego oraz gospodarczego”.

Obszary interwencji, cele, kierunki interwencji oraz zadania określone dla Gminy Dłutów wynikają przede wszystkim z opracowanych i zatwierdzonych dokumentów wyższego szczebla, takich jak:

- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030,
- Program ochrony środowiska województwa łódzkiego 2016 na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 r.,
- Plan gospodarki odpadami dla województwa łódzkiego na lata 2016-2022 z perspektywą na lata 2023-2028,
- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Pabianickiego na lata 2016-2019 z perspektywą do 2024 roku.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dłutów oparty więc został o postanowienia wyżej wymienionych dokumentów oraz o postanowienia wynikające z dokumentów strategicznych, koncepcji i innych opracowań lokalnych, z uwzględnieniem wymogów wynikających z obowiązujących przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.).

W niniejszym dokumencie przedstawiono: obszary interwencji, cele, kierunki interwencji oraz zadania dla Gminy Dłutów w odniesieniu do poszczególnych elementów środowiska. Ich realizacja złoży się na wypełnianie zadań określonych w dokumentach strategicznych w zakresie polityki ochrony środowiska takich jak: programie ochrony środowiska województwa łódzkiego 2016 na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 r. Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Pabianickiego na lata 2016-2019 z perspektywą do 2024 roku, oraz innych dokumentów strategicznych (m. in. Plan gospodarki odpadami dla województwa łódzkiego na lata 2016-2022 z perspektywą na lata 2023-2028, Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych), co powinno prowadzić do zrównoważonego rozwoju całego obszaru. Osiągnięcie określonych celów w ramach wyznaczonych obszarów interwencji, powinno być realizowane za pomocą konkretnych zadań ekologicznych, które określono szczegółowo w harmonogramie realizacyjnym programu ochrony środowiska. Wiele z zaproponowanych zadań w założeniu powinno być realizowanych właśnie przez Gminę lub przez jednostki działające na tym terenie oraz w regionie.

Urząd Gminy w Dłutowie będzie w nich pełnić funkcje nadzoru działalności, będzie wspierać działalność w charakterze administracyjnym lub będzie to bezpośredni współudział.

1.3 Struktura opracowania

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dłutów na lata 2021-2023 z perspektywą na lata 2024-2027 po uchwaleniu będzie podstawowym narzędziem prowadzenia polityki ochrony środowiska na terenie gminy. Według założeń przedstawionych w niniejszym opracowaniu, sporządzenie programu doprowadzi do poprawy stanu środowiska naturalnego, efektywnego zarządzania środowiskiem, zapewni skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją, a także stworzy warunki dla wdrożenia wymagań obowiązującego w tym zakresie prawa.

Opracowanie, jakim jest Program Ochrony Środowiska określa politykę środowiskową, a także wyznacza obszary interwencji, cele, kierunki interwencji oraz zadania, które odnoszą się do aspektów środowiskowych, usystematyzowanych według priorytetów.

Podczas tworzenia dokumentu, przyjęto założenie, iż powinien on spełniać rolę narzędzia pracy przyszłych użytkowników, ułatwiającego i przyspieszającego rozwiązywanie poszczególnych zagadnień.

Sporządzony program zawiera między innymi rozpoznanie aktualnego stanu środowiska gminy, przedstawia propozycje oraz opis zadań, które niezbędne są do kompleksowego rozwiązania problemów związanych z ochroną środowiska.

Program wspomaga dążenie do uzyskania na terenie gminy sukcesywnego ograniczenia degradacji środowiska, ochronę i rozwój jego walorów oraz racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska z uwzględnieniem konieczności jego ochrony. Stan docelowy w tym zakresie nakreśla Program Ochrony Środowiska, a ocenę efektów jego realizacji, zgodnie z ustawą Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.), dokonuje się okresowo, co 2 lata.

Struktura opracowania obejmuje omówienie kierunków interwencji oraz zadań zmierzających do poprawy stanu środowiska naturalnego w polityce Gminy, w odniesieniu do wyznaczonych obszarów interwencji:

1. ochrona klimatu i jakości powietrza,
2. zagrożenia hałasem,
3. pola elektromagnetyczne,
4. gospodarowanie wodami,
5. gospodarka wodno-ściekowa,
6. zasoby geologiczne,
7. gleby,
8. gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów,
9. zasoby przyrodnicze,
10. zagrożenia poważnymi awariami.

W opracowaniu znajduje się ich charakterystyka, ocena stanu aktualnego oraz określenie stanu docelowego. Identyfikacja potrzeb gminy w zakresie ochrony środowiska, w odniesieniu do obowiązujących przepisów prawnych, polega na sformułowaniu celów, kierunków interwencji oraz zadań umożliwiających ich realizację.

Na tej podstawie opracowywany jest plan operacyjny, przedstawiający listę zadań inwestycyjnych jakie zostaną zrealizowane na terenie gminy Dłutów do roku 2027.

Reasumując, w niniejszym opracowaniu opisano aktualny stan środowiska oraz zasobów naturalnych, zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju gospodarczego, politykę ochrony środowiska dla poszczególnych elementów środowiska oraz szacunkowe koszty wdrożenia zadań na rzecz ochrony środowiska.

2. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJLISTYCZNYM

Program zawiera diagnozę stanu środowiska na terenie gminy Dłutów, cele do osiągnięcia w perspektywie do 2027 roku, a także szczegółowe zestawienia kierunków interwencji oraz zadań do realizacji – w perspektywie do 2027 roku.

Osiągnięcie określonych celów i kierunków interwencji będzie możliwe poprzez realizację szczegółowych zadań wyznaczonych dla następujących obszarów interwencji:

- 1) ochrona klimatu i jakości powietrza,
- 2) zagrożenia hałasem,
- 3) pola elektromagnetyczne,
- 4) gospodarowanie wodami,
- 5) gospodarka wodno-ściekowa,
- 6) zasoby geologiczne,
- 7) gleby,
- 8) gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów,
- 9) zasoby przyrodnicze,
- 10) zagrożenia poważnymi awariami.

Przedsięwzięcia zaproponowane do realizacji w obrębie wymienionych obszarów interwencji w przyszłości przyczynią się do poprawy stanu środowiska na terenie gminy Dłutów.

Sporządzony projekt programu zawiera między innymi rozpoznanie aktualnego stanu środowiska gminy Dłutów, przedstawia propozycje oraz opis zadań, które niezbędne są do kompleksowego rozwiązania problemów związanych z ochroną środowiska w zakresie: gospodarki wodnej i wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, ochrony gleb, ochrony przyrody, krajobrazu i lasów, ochrony powietrza atmosferycznego, ochrony przed hałasem, ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym, ochrony zasobów kopalin oraz poważnych awarii.

Zadaniami, których rozwiązywanie w najbliższych latach może stać się przedmiotem troski mieszkańców gminy, są także, między innymi:

- walka z hałasem komunikacyjnym,
- poprawa bezpieczeństwa ekologicznego,
- podniesienie poziomu świadomości ekologicznej lokalnych społeczności.

Uwzględniono szeroki zakres zadań związanych z ochroną środowiska za realizację, których odpowiedzialne są władze Gminy (zadania własne), ale także podmioty szczebla krajowego, wojewódzkiego, powiatowego oraz podmioty gospodarcze (zadania koordynowane).

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dłutów nie jest dokumentem prawa miejscowego, lecz opracowaniem o charakterze operacyjnym przeznaczonym do okresowej aktualizacji. Zakres celów, kierunków interwencji oraz zadań dobrano w taki sposób, by z jednej strony były one zbieżne z zapisami przyjętymi w programie wojewódzkim i powiatowym, z drugiej jednak strony – umożliwiały asymilację zewnętrznych środków finansowych w zakresie szerszym niż wynikające z aktualnych możliwości budżetowych Gminy.

3. OCENA STANU ŚRODOWISKA GMINY DŁUTÓW

3.1 Położenie geograficzne

Gmina Dłutów przynależy do powiatu pabianickiego i zlokalizowana jest w środkowej części województwa łódzkiego. Gmina graniczy z sześcioma gminami, którymi są:

- od północy z gminą Pabianice,
- od wschodu z gminami Tuszyn i Grabica,
- od południa z gminami Drużbice i Zelów,
- od zachodu z gminą Dobroń.

Gmina graniczy także z trasą szybkiego ruchu S8 Warszawa-Wrocław. Powierzchnia gminy Dłutów wynosi 101 km². Gmina obejmuje 24 miejscowości w 20 sołectwach: Budy Dłutowskie, Czyżemin, Dąbrowa, Dłutów, Dłutówek-Borkowice, Drzewociny, Huta Dłutowska, Lesieniec, Leszczyny Duże, Leszczyny Małe, Łaziska, Mierzączka Duża, Orzk, Pawłówek, Piętków, Redociny, Stoczki Porąbki, Śładkowice, Świerczyna, Tążewy.

3.2 Sytuacja demograficzna

Zgodnie z danymi GUS (Bank Danych Lokalnych) ogół ludności na obszarze powiatu pabianickiego (stan na 30 VI 2020 r.) wyniósł 119225 osób, w tym 56061 stanowili mężczyźni, zaś 63164 stanowiły kobiety.

Zgodnie z danymi GUS (Bank Danych Lokalnych) ogół ludności na terenie gminy Dłutów (stan na 30 VI 2020 r.) wyniósł 4675 osób, w tym mężczyźni 2326 oraz kobiety 2349. Gęstość zaludnienia na obszarze gminy wynosiła: 46 osób/km². Przyrost naturalny wg stanu na koniec 2019 r. zgodnie z danymi GUS na terenie gminy Dłutów mieścił się w granicach +5.

3.3 Geomorfologia i geologia

Według regionalizacji fizyczno – geograficznej J. Kondrackiego obszar gminy Dłutów należy do Obszaru Europy Zachodniej, Podobszaru Pozaalpejskiej Europy Zachodniej, Prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego, Podprowincji Nizin Środkowoeuropejskich.

Zachodni obszar gminy zlokalizowany jest na terenie Wysoczyzny Łaskiej, będącej denudowaną peryglacialnie równiną morenową. Wschodni obszar Gminy przynależy do Wysoczyzny Bełchatowskiej. Mezoregion Wysoczyzny Bełchatowskiej stanowi wododział między dorzecziami Warty i Pilicy. Obszar ten obejmuje maksymalny zasięg zlodowacenia warciańskiego. Tereny wysoczyzny rozcinane są dolinami rzeki Grabi i jej dopływów Małej Widawki, Jesionki oraz innych cieków bez określonej nazwy. Na tym obszarze występują także rzeźby terenu w postaci wydm, zlokalizowane są one w większości na terenach leśnych. Wysokości bezwzględne są zróżnicowane i osiągają od ok. 170 m n.p.m w dolinie Grabi do ok. 270 m n.p.m. w rejonie Czyżemina. Obszar gminy cechuje się nieznacznymi zmianami w ukształtowaniu powierzchni terenu, z nielicznymi wzgórzami pochodzenia polodowcowego.

Gmina Dłutów położona jest na obszarze synklinorium łódzkiego składającego się z osadów kredy dolnej i górnej. Osady te tworzone są głównie przez piaski, piaskowce, mułowce, wapienie i margle. Na terenie gminy nie występują większe złoża surowców mające znaczenie gospodarcze.

Na obszarze gminy nie występują utwory trzeciorzędowe. Na całości obszaru zlokalizowane są osady czwartorzędowe, o miąższości od ok. 25 m w rejonie wsi Mierzączka Duża do ok. 45 m w Dłutówce i Piętkowie oraz ok. 50 m w Hucie Dłutowskiej. Miąższość tych utworów w obszarze gminy nie przekracza 100 m. Osady te budowane są przez gliny zwałowe, piaski fluwiogłacialne, mułki oraz torfy wytworzone w poszczególnych etapach czwartorzęd. Na powierzchni występują głównie utwory powstałe podczas działalności wód roztopowych lądolodu warciańskiego oraz wytworzone w okresach późniejszych osady rzeczne zastoiskowe i eoliczne. W północno-wschodniej części gminy zlokalizowane są złoża surowców naturalnych (piaski i piasku ze żwirem).

3.4 Klimat

Gmina Dłutów zlokalizowana jest w łódzko-wieluńskim regionie klimatycznym. W regionie tym występują głównie polarno-morskie oraz polarno-kontynentalne masy powietrza. Dominują wiatry zachodnie i południowo-zachodnie. Temperatura wynosi średnio 7,0-8,0°C.

Gmina Dłutów zlokalizowana jest w strefie klimatu Krainy Wielkich Dolin (wg. E. Romera). Charakterystyczne dla strefy są znacząca zmienność elementów meteorologicznych w czasie oraz niewielkie zróżnicowanie przestrzenne. Na obszarze Gminy Dłutów można określić osiem termicznych pór roku:

- zimę z temperaturami $< 0^{\circ}\text{C}$ średnio – trwającą średnio od 7 XII do 8 III;
- przedwiośnie z temperaturami od 0 do 5°C – trwające średnio od 8 III do 2 IV;
- wiosnę z temperaturami od 5 do 10°C – trwającą średnio od 2 IV do 28 IV;
- przedlecie z temperaturą od $10\text{-}15^{\circ}\text{C}$ – trwające średnio od 28 IV do 30 V;
- lato z temperaturą $> 15^{\circ}\text{C}$ – trwające od 30 V do 7 IX;
- polecie z temperaturą od 15 do 10°C – trwające średnio od 7 IX do 5 X;
- jesień z temperaturą od 10 do 5°C – trwającą średnio od 5 X do 5 XI;
- przedzimą z temperaturą od 5 do 0°C – trwające średnio od 5 XI do 7 XII.

4. CELE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA, ZADANIA, I ICH FINASOWANIE

4.1 Ochrona klimatu i jakości powietrza

Czynnikiem w znacznym stopniu oddziaływującym na poziom życia jest stan czystości powietrza. W ochronie powietrza przed zanieczyszczeniem występują dwa główne problemy o różnym stopniu trudności i różnych barierach utrudniających lub ograniczających ich rozwiązywanie.

Pierwszym jest zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza substancjami pyłowymi, powstającymi w wyniku spalania paliw i stosowania różnych technologii przemysłowych. Drugi problem to zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza substancjami gazowymi.

Zanieczyszczenia to substancje, które ze względu na swoje właściwości zmieniają średni skład atmosfery. Substancje te są usuwane z atmosfery poprzez procesy fizyczne lub dzięki procesom biologicznym albo poprzez reakcje chemiczne, w których powstają inne związki będące często również zanieczyszczeniami tzw. zanieczyszczenia wtórne.

Do najważniejszych niekorzystnych zjawisk wymuszających działania w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem zalicza się:

- emisję zorganizowaną pochodząca ze źródeł punktowych i powierzchniowych takich jak przemysł, usługi, lokalne kotłownie, emisję pochodzącą z ogrzewania budynków mieszkalnych (tzw. niska emisja),
- emisję niezorganizowaną tj. emisję zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza bez pośrednictwa przeznaczonych do tego celu środków technicznych np. spawanie czy lakierowanie wykonywane poza obrębem warsztatu czy spalanie na powierzchni ziemi jak wypalanie traw, itp.,
- emisję niezorganizowaną ze źródeł liniowych i powierzchniowych takich jak drogi, parkingi.

Na podstawie pomiarów stężeń zanieczyszczeń powietrza okresowo dokonywać można klasyfikacji jakości powietrza w odniesieniu do poszczególnych zanieczyszczeń. Jakość ta określana jest jedną z trzech klas:

- A - najłagodniejsza klasa, poziom stężenia $< D$,
- B - poziom stężenia $> D$,
- C - najgorsza, poziom stężenia $> D + MT$ (margines tolerancji).

Do głównych źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego na terenie województwa łódzkiego, w tym również na terenie gminy Dłutów należy emisja niska z indywidualnych źródeł ciepła, głównie ze spalania węgla kamiennego. Kolejnym istotnym źródłem zanieczyszczeń jest emisja zanieczyszczeń komunikacyjnych związanych z ruchem pojazdów. Istotnymi źródłami emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego są również lokalne elektrociepłownie, a także zakłady przemysłowe.

Jedynym istotnym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie gminy Dłutów jest niska emisja z lokalnych palenisk domowych. Z uwagi na brak zintensyfikowanej zabudowy na terenie gminy Dłutów, brak lokalizacji istotnych szlaków komunikacyjnych oraz brak dużych zakładów przemysłowych, WIOŚ w Łodzi nie stwierdził istotnych przekroczeń w zakresie stanu jakości powietrza atmosferycznego. Zgodnie z roczną oceną jakości powietrza w województwie łódzkim w 2017 r. opracowaną przez WIOŚ w Łodzi gmina Dłutów leży w obszarze przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀, jednakże strefa ta występuje na części powierzchni gminy. Brak jest szczegółowych danych dotyczących ilości wymienionych kotłów w indywidualnych gospodarstwach domowych oraz informacji na temat indywidualnych źródeł energii odnawialnej.

Do obszaru gminy Dłutów odnosi się uchwała NR XX/303/20 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 15 września 2020 r. w sprawie programu ochrony powietrza i planu działań krótkoterminowych dla strefy łódzkiej (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 5935).

Jak wskazano w uchwale nadrzędnym celem Programu i PDK dla strefy łódzkiej jest wskazanie działań naprawczych, których realizacja doprowadzi do poprawy stanu jakości powietrza w możliwie najkrótszym czasie, co w konsekwencji spowoduje ograniczenie niekorzystnego wpływu zanieczyszczeń powietrza na zdrowie i życie mieszkańców województwa łódzkiego. Celem Programu jest również wskazanie przyczyn wystąpienia przekroczeń substancji w powietrzu. Tabela 47 wymagany efekt rzeczowy dla realizacji działania naprawczego PL1002_ZSO dla poszczególnych gmin strefy łódzkiej,

w poszczególnych latach realizacji Programu obejmuje działania na obszarze gminy Dłutów. W tabeli wskazano wymaganą powierzchnię, na której wymagana jest zmiana sposobu ogrzewania w m² w latach 2021-2026. Powierzchnia łączna wynosi 7860 m², w tym: 2021 r. – 790 m², 2022 r. – 1260 m², 2023 r. – 1570 m², 2024 r. – 1570 m², 2025 r. – 1570 m², 2026 r. – 1100 m².

4.1.1 Ciepłownictwo

Na terenie gminy Dłutów brak jest sieci ciepłowniczej. Zaopatrzenie w ciepło prowadzone jest za pomocą lokalnych kotłowni, zasilanych głównie węglem.

4.1.2 Sieć gazowa

Na terenie gminy Dłutów występuje sieć gazowa na odcinku 6,5 km.

4.1.3 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna		
ochrona klimatu i jakości powietrza	poprawa jakości powietrza atmosferycznego poprzez sukcesywną redukcję emisji zanieczyszczeń do powietrza oraz utrzymanie najwyższej jakości powietrza (klasa A)	zmniejszenie emisji niskiej poprzez zmianę systemów grzewczych na ekologiczne	kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy	jednostki samorządu terytorialnego / właściciel budynku		
			monitoring stanu jakości powietrza atmosferycznego	WIOŚ		
			likwidacja istniejących kotłowni węglowo-koksowych oraz zastępowanie ich proekologicznymi źródłami ogrzewania	jednostki samorządu terytorialnego / właściciel budynku		
		rozwój odnawialnych źródeł energii		edukacja ekologiczna w zakresie ochrony powietrza i ochrony klimatu	jednostki samorządu terytorialnego	
				promocja alternatywnych źródeł energii	jednostki samorządu terytorialnego	
		ograniczenie emisji ze źródeł komunikacyjnych		zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła w budynkach prywatnych	tworzenie pasów zieleni, szczególnie wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz rozmieszczenie ich w sposób wspomagający przewietrzanie obszarów szczególnie narażonych na kumulowanie zanieczyszczeń	właściciele budynków
					zarządca drogi	
				stworzenie warunków dla rozwoju ruchu rowerowego – wytyczenie i wykonanie ścieżek rowerowych	jednostki samorządu terytorialnego	
				rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego	jednostki samorządu terytorialnego	

Tabela 1 Zagadnienia horyzontalne -obszar interwencji ochrona klimatu i jakości powietrza.

<p>Adaptacja do zmian klimatu</p>	<p>rozwijanie alternatywnych możliwości produkcji energii na poziomie lokalnym zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich</p>
<p>Nadzwyczajne zagrożenia środowiska</p>	<p>stopniowa wymiana linii napowietrznych na kablowe</p>
<p>Działania edukacyjne</p>	<p>wyposażenie służb ratowniczych w odpowiedni sprzęt i zapewnienie szkoleń organizowanie szkoleń w celu edukacji i zwiększania świadomości mieszkańców w zakresie: zmian klimatu i sposobów minimalizowania ich skutków</p>
<p>Monitoring środowiska</p>	<p>monitoring jakości powietrza rozwój systemów prognozowania zagrożeń oraz monitorowanie skutków nadzwyczajnych zagrożeń klimatycznych</p>

4.2 Zagrożenia hałasem

Hałas jest to dźwięk o poziomie, który w pewnych sytuacjach i u pewnych ludzi może powodować dyskomfort psychofizyczny. Parametrem służącym do oceny jakości akustycznej środowiska jest równoważny (ekwiwalentny) poziom hałasu, określany jako wartość średnia (obliczona logarytmicznie) z mierzonego poziomu hałasu w czasie odniesienia T. W celu zbliżenia wyników pomiarów do odczucia słuchowego człowieka, w układ pomiarowy montowany jest filtr korekcyjny A.

Wynik tak przeprowadzonego pomiaru dźwięku oznaczany jest odpowiednio symbolem L_{AeqD} (dla pory dnia) i L_{AeqN} (dla pory nocy) i podawany w dB. Decybel jest to dziesięć logarytmów dziesiętnych ze stosunku ciśnienia fali akustycznej do ciśnienia odniesienia wynoszącego $2 \cdot 10^{-5} \text{ N/m}^2$. Wynik pomiaru jest porównywany z wartościami dopuszczalnymi, określonymi w tabelach załącznika do rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r., poz. 112).

Dla terenów, na których stwierdzono przekroczenie poziomów dopuszczalnych opracowuje się programy ochrony środowiska przed hałasem mające na celu dostosowanie poziomów hałasu do obowiązujących norm. Przy tworzeniu wyżej wymienionych programów wykorzystuje się wskaźniki długookresowe oznaczane jako L_{DWN} . Wartość wskaźnika L_{DWN} jest to średni poziom dźwięku wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia (rozumianej jako przedział czasu od godz. 6.00 do godz. 18.00), pory wieczoru (od godz. 18.00 do godz. 22.00) oraz pory nocy (od godz. 22.00 do godz. 6.00).

Wszelka działalność człowieka powoduje powstawanie dźwięków, które mogą być uznane przez otoczenie jako niepożądane, a tym samym, odbierane jako hałas. Największe skupiska ludzi i związana z tym koncentracja źródeł hałasu występuje na terenie aglomeracji miejskich. Źródła te mają związek z prowadzoną działalnością gospodarczą (hałas przemysłowy) lub transportem (hałas komunikacyjny: kolejowy, drogowy, lotniczy itp.). Hałas przemysłowy ma charakter lokalny i jego zasięg jest ograniczony do najbliższego otoczenia zakładu przemysłowego. Decydujący wpływ na klimat akustyczny środowiska ma hałas komunikacyjny występujący na znacznych obszarach położonych wzdłuż ciągów ulic i arterii. W zasięgu tego rodzaju hałasu często znajdują się budynki mieszkalne, szkoły, obiekty sportowe, kulturalne, sakralne, parki, tereny wypoczynkowe poza miastem oraz inne obiekty związane z przebywaniem ludzi.

Gwałtowny rozwój motoryzacji oraz wzrost ilości samochodów spowodował, że problem hałasu komunikacyjnego nabiera rangi jednego z trudniejszych problemów w zagadnieniach ochrony środowiska co zostało uwzględnione w treści zapisów Prawa ochrony środowiska, które nakłada obowiązek prowadzenia monitoringu. Celem monitoringu jest uzyskanie informacji o zmianach klimatu akustycznego dla potrzeb ochrony przed hałasem. Uzyskane informacje są wykorzystywane w planowaniu przestrzennym oraz przy realizacji strategicznych map hałasu i programów ochrony przed hałasem.

Oceny stanu akustycznego środowiska i obserwacji zmian dokonuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska w ramach państwowego monitoringu środowiska.

Na obszarze gminy Dłutów nie występują istotne źródła hałasu o charakterze przesyłowym. Ponadto na terenie gminy nie występują źródła hałasu drogowego i kolejowego. Na terenie gminy zlokalizowana jest jedynie droga wojewódzka Nr 485.

4.2.1 Sieć drogowa

Na terenie gminy Dłutów występuje sieć drogowa składająca się głównie z dróg gminnych i powiatowych. Przez gminę przebiega droga wojewódzka Nr 485.

4.2.2 Kolej

Przez gminę nie przebiega sieć kolejowa.

4.2.3 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna
zagrożenia hałasem	ocena rzeczywistego narażenia mieszkańców na hałas oraz zmniejszenie uciążliwości hałasu w przypadku ponadnormatywnej wartości	poprawa stanu układu komunikacyjnego	budowa i przebudowa dróg na terenie gminy	jednostki samorządu terytorialnego, zarządca drogi
			stosowanie rozwiązań technicznych i organizacyjnych zapobiegających emisji hałasu do środowiska	jednostki samorządu terytorialnego, zarządca drogi
			tworzenie pasów zwartej zieleni izolacyjnej wzdłuż dróg	jednostki samorządu terytorialnego, zarządca drogi
			popularyzacja tzw. cichych nawierzchni	jednostki samorządu terytorialnego, zarządca drogi
			dbałość o zachowanie odpowiedniej odległości nowej zabudowy od ciągów komunikacyjnych	jednostki samorządu terytorialnego, właściciele budynków

Tabela 2 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji zagrożenia hałasem.

<p>Adaptacja do zmian klimatu</p>	<p>opracowanie działań zapobiegawczych niezbędnych do funkcjonowania infrastruktury drogowej w warunkach zmian klimatu</p>
<p>Nadzwyczajne zagrożenia środowiska</p>	<p>podjęcie działań zmierzających do ograniczenia emisji hałasu poprzez poprawę stanu dróg, wprowadzania ograniczeń prędkości i wagi pojazdów na obszarach zabudowanych oraz nasadzenia drzew i krzewów jako zieleni izolacyjnej</p>
<p>Działania edukacyjne</p>	<p>organizowanie szkoleń w celu edukacji i zwiększania świadomości mieszkańców w zakresie: oddziaływania hałasu na człowieka i zwierzęta</p>
<p>Monitoring środowiska</p>	<p>monitoring obiektów stwarzających największe zagrożenie dla klimatu akustycznego</p>

4.3 Pola elektromagnetyczne

Źródłami pól elektromagnetycznych w województwie łódzkim są m.in.:

- linie elektroenergetyczne o napięciu znamionowym 110 kV, 220 kV, 400 kV, których szkodliwy wpływ rozciąga się odpowiednio od 12 do 37 m od osi linii w obie strony,
- stacje nadajników radiowo telewizyjnych zlokalizowane w gminach i miejscowościach,
- bazowe stacje telefonii komórkowej rozmieszczone na obszarze całego województwa na specjalnie wykonanych masztach, jak również umieszczone na kominach, budynkach użyteczności publicznej i wysokich budynkach mieszkalnych,
- stacje bazowe sieci łączności radiotelefonicznej,
- cywilne stacje radiowe CB o mocy do 10 W,
- radiostacje amatorskie kat. 1 i 2,0 o mocach od 15-759 W,
- szereg urządzeń emitujących pola elektromagnetyczne, pracujących w przemyśle, ośrodkach medycznych, wojsku, policji, straży pożarnej.

W latach 2014-2016 (3 letni cykl) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi przeprowadził w 135 punktach pomiary natężenia promieniowania elektromagnetycznego. Punkty te ulokowane były na terenach: - miast o liczbie ludności powyżej 50 tysięcy mieszkańców, tj.: Bełchatów, Łódź, Pabianice, Piotrków Trybunalski, Tomaszów Mazowiecki oraz Zgierz; - miast poniżej 50 tysięcy mieszkańców, m.in.: Aleksandrów Ł., Biała Rawska Brzeziny, Błaszki, Działoszyn, Głowno, Kutno, Krośniewice, Łęczyca, Łowicz, Sieradz, Szadek, Stryków, Skierniewice, Sulejów, Kamieńsk, Koluszki, Konstantynów Ł., Łask, Pajęczno, Radomsko, Poddębice, Przedbórz, Rzgów, Tuszyn, Uniejów, Warta, Wieruszów, Wieluń, Zduńska Wola, Złoczew, Żychlin oraz na terenach wiejskich. Po przeprowadzeniu serii pomiarów nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych wartości natężenia PEM w żadnym z punktów. Tak, więc na terenie województwa łódzkiego, a więc i na terenie gminy Dłutów, nie są przekroczone dopuszczalne wartości składowej elektrycznej natężenia i pola elektromagnetycznego.

Badania prowadzone w 2017r. nie obejmowały gminy Dłutów. Brak jest danych monitoringowych prowadzonych przez WIOŚ w kolejnych latach. Dane dotyczące rozmieszczenia poszczególnych źródeł emisji pól elektromagnetycznych nie są publicznie udostępniane, także przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Aktualnie obowiązującym aktami prawnymi są: rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 17 grudnia 2019 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. z 2019 r., poz. 2448), rozporządzenie Ministra Klimatu z 17 lutego 2020 r. w sprawie sposobów sprawdzania dotrzymania dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. z 2020 r., poz. 258) oraz rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. z 2020 r., poz. 2311).

4.3.1 Sieć elektroenergetyczna

Na obszarze gminy Dłutów zasilanie w energię elektryczną prowadzone jest za pomocą linii napowietrznych 15 kV, głównie wyprowadzonymi ze stacji 110/15 kV „Zelów”. Główne linie zaopatrujące w energię elektryczną mieszkańców gminy to napowietrzne linie 15 kV relacji „PZPB Pabianice – Grzeszyn”, „PZPB Pabianice Pawlikowice”, „GPZ Kalinko – Tuszyn Las”. Ponadto przez teren gminy przechodzą sieci elektroenergetyczne o znaczeniu ponadlokalnym n. in. linia 110 kV GPZ Zelów – PZBP oraz napowietrzna linia 220 kV „Rogowiec – Pabianice”. Odbiorcy zasilani są z wykorzystaniem sieci średnich napięć oraz stacje transformatorowe 15/0,4 kV oraz sieć niskiego napięcia. Na terenie gminy pracują cztery turbiny wiatrowe zintegrowane z systemem sieci 15kV.

4.3.2 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna
pola elektromagnetyczne	ochrona mieszkańców przed nadmiernym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych	utrzymanie dotychczasowego stanu braku zagrożeń dla środowiska i mieszkańców ze strony pola elektromagnetycznego	preferowanie bezpiecznych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych prowadzenie monitoringu natężenia pola elektromagnetycznego	jednostki samorządu terytorialnego, inwestorzy WIOŚ

Tabela 3 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji pola elektromagnetyczne.

Adaptacja do zmian klimatu	stosowanie kablowych linii wysokiego, średniego i niskiego napięcia w celu eliminacji ich uszkodzenia lub zniszczenia
Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	lokalizacja urządzeń wykluczająca zachodzenie na siebie obszarów oddziaływań silnych pól wytwarzanych przez sąsiednie źródła, utrzymanie urządzeń w dobrym stanie technicznym
Działania edukacyjne	edukacja ekologiczna mieszkańców w zakresie jakie rzeczywiste zagrożenia niesie za sobą emisja pól elektromagnetycznych
Monitoring środowiska	prowadzący instalację oraz użytkownik urządzeń emitujących pola elektromagnetyczne są zobowiązani do wykonania pomiarów poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi okresowe badania kontrole poziomów pól w środowisku

4.4 Gospodarowanie wodami

Na terenie gminy Dłutów sieć hydrograficzna jest rozwinięta w niewielkim stopniu. Cały obszar gminy zlokalizowany jest w zlewni Warty, dorzeczu Odry. Największym ciekim zlokalizowanym na obszarze gminy jest rzeka Grabia, której bieg przez teren gminy rozpoczyna się w pobliżu kompleksu łąk „Łoszkowskie”, a kończy się przy północno-zachodniej granicy wsi Drzewociny. Na obszarze gminy rzeka Grabia posiada naturalne, silnie meandrujące koryto. Największe dopływy stanowią rzeka Jesionka i Mała Widawka. Przez obszar gminy Dłutów rzeka Jasionka przebiega ze wschodu na zachód na odcinku 15,6 km. Na obszarze gminy występują także zbiorniki wód stojących. Największe zbiorniki związane są z rzeką Jasionką i zlokalizowane są po obu stronach Dłutowa, w szczególności staw „Torfianka” oraz kompleks zbiorników na terenie leśnictwa Borkowice. Mała Widawka w obszarze gminy przebiega na długości ok. 2,6 km, w kierunku z północy na południe. W północnym obszarze gminy zlokalizowana jest rzeka Bychlewska, stanowiąca dopływ Dobrzyńki.

Użytkowe poziomy wodonośne w gminie Dłutów występują w utworach czwartorzędowych i kredowych, w ramach których rozróżniane są poziomy dolno i górno kredowy. W obszarze gminy, w części wschodniej, znajduje się fragment Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 401 Niecka Łódzka. Wody podziemne stanowią głównie wody szczelinowo-porowe, o podwyższonej twardości, zróżnicowanym ciśnieniu i wydajnością ujęć od 43 do 156 m³/h. Poziom ten obejmuje największe zasoby wód. Wgłębne wody czwartorzędu występują w piaszczysto-żwirowych osadach wodnolodowcowych, zalegających pod glinami zwałowymi stadiału warty oraz pod gliną stadiału Radomki. Wydajność eksploatacyjna ujęć czwartorzędowych wynosi ok. 47,2 m³/h. Zgodnie z mapą hydrogeologiczną czwartorzędowy poziom wodonośny zalega na różnych głębokościach, jednak nie przekracza 25 m ppt. Najpłycej występuje w Hucie Dłutowskiej na głębokości ok. 3,6 do 10,2 m ppt., zaś najgłębiej w Dąbrowie na głębokości ok. 21,5 m. Miąższość tego poziomu jest również zróżnicowana i wynosi od 4-5 m w Dąbrowie i Hucie Dłutowskiej do 14-46 w Dłutowie.

Woda z poziomu kredowego występują na głębokości 52 i 54 m w Dłutowie, 68 m w Czyżeminiu i 86 m w Ślądkowicach. Wody obu poziomów tj. kredowego i czwartorzędowego są powiązane w strefie wysokich ciśnień. Ponadto wody tych poziomów zaliczane są do klasy wód najwyższej jakości i mogą być wykorzystywane do celów spożywczych. Woda z tych poziomów wykazuje podwyższoną zawartość żelaza i manganu i wymaga nieznacznego uzdatnienia.

Pierwszy płytki poziom wodonośny, którego zwierciadło jest swobodne i uzależnione od czynników atmosferycznych, obejmują osady piaszczysto-żwirowe i ujmowany jest płytkimi studniami kopanymi.

Na podstawie art. 13 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2020 r., poz. 310 ze zm.) zlewnie poszczególnych rzek, przyporządkowano regionom wodnym. Obszar gminy Dłutów położony jest w regionie wodnym Warty, w obszarze dorzecza Odry. Plan gospodarowania wodami w obszarze dorzecza Odry został określony przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami dorzecza Odry (Dz. U. z 2016 r., poz. 1967).

Warunki korzystania z wód regionu wodnego Warty zostały określone przepisami Rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 kwietnia 2014 r. w sprawie warunków korzystania z wód regionu wodnego Warty (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2014 r., poz. 1598 ze zm.).

Tabela 4 Jednolite Części Wód Powierzchniowych występujących na obszarze gminy Dłutów.

Lp.	Europejski kod JCWP	Nazwa JCWP	Typ JCWP	Status JCWP	Ocena stanu	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	Odstępstwa	Uzasadnienie odstępstwa
1	PLRW60001618285 4	Grabia od Dłutówki	potok nizinny lessowo-gliniasty (16)	naturalna część wód	Aktualny stan - zły stan potencjał ekologiczny - słaby, stan chemiczny poniżej stanu dobrego	zagrożona	przedłużenie terminu osiągnięcia celu środowiskowego - brak możliwości technicznych - 2027	w zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych.

2	PLRW60001718322 9	Ner do Dobrzyńki	potok nizinny piaszczysty (17)	silnie zmieniona część wód	Aktualny stan – zły stan potencjał ekologiczny – słaby, stan chemiczny poniżej stanu dobrego	zagrożona	przedłużenie terminu osiągnięcia celu środowiskowego - brak możliwości technicznych – termin osiągnięcia dobrego stanu – 2027	brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymawczych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych.
---	----------------------	---------------------	-----------------------------------	----------------------------------	---	-----------	---	--

3	PLRW60001918287 3	Grabia od Dłutówki do Dopływu z Anielina	rzeka nizinna piaszczysto-gliniasta (19)	naturalna część wód	Aktualny stan – zły stan potencjał ekologiczny – słaby, stan chemiczny dobry	zagrożona	przedłużenie terminu osiągnięcia celu środowiskowego - brak możliwości technicznych – 2021	brak możliwości technicznych. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych.
4	PLRW60001618285 6	Dopływ ze Ślądkowic	potok nizinny lessowo-gliniasty (16)	naturalna część wód	Aktualny stan – zły stan potencjał ekologiczny – co najmniej dobry, stan chemiczny poniżej stanu dobrego	niezagrożona	brak	brak
5	RW600016182869	Palusznicza	potok nizinny lessowo-gliniasty (16)	naturalna część wód	Aktualny stan – zły stan potencjał ekologiczny	zagrożona	przedłużenie terminu osiągnięcia celu środowiskowego - brak możliwości	w zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników

Tabela 5 Jednolite Części Wód Podziemnych występujące na obszarze gminy Dłutów.

Lp.	Europejski kod JCWPd	Ocena stanu ilościowego	Ocena stanu chemicznego	Ocena stanu	Ryzyko	Derogacje	Uzasadnienie derogacji
1	PLGW600083	slaby	dobry	slaby	zagrożona	ustalenie celów mniej rygorystycznych - brak możliwości technicznych - 2021	Ze względu na intensywny pobór wód podziemnych związany z odwadnianiem górnictwem (Pole Belchatów i pole Szczerców); procesy ascenzy wód zasolonych. Brak możliwości likwidacji kopalni przed wyeksploatowaniem złoże, ze względu na gospodarczych.
2	PLGW600072	dobry	dobry	dobry	niezagrożona		

4.4.1 Zagrożenie powodziowe

Na obszarze gminy Dłutów występują obszary zagrożenia powodziowego wzdłuż dorzecza rzeki Grabi. Mapy zagrożenia powodziowego dostępne są na stronie internetowej: <https://wody.isok.gov.pl/hydroportal.html>.

Planując potencjalne zagospodarowanie terenów aktualnie niezagospodarowanych należy bezwzględnie przestrzegać zarówno aktów planistycznych jak i dokonać analizy map znajdujących się na Hydroportalu, celem ograniczenia potencjalnych strat powodowanych powodziąmi.

4.4.2 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna
gospodarowanie wodami	ochrona zasobów wód podziemnych oraz powierzchniowych przed ilościową i jakościową degradacją	osiągnięcie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych	eliminacji zrzutów nieoczyszczonych lub niewystarczająco oczyszczonych ścieków (komunalnych i przemysłowych) do wód otwartych (likwidacja nielegalnych form odprowadzania ścieków (kontrola posesji wyposażonych w bezodpływowe zbiorniki w zakresie posiadania umów na odprowadzanie ścieków)	jednostki samorządu terytorialnego, WIOŚ, IMGW, PIG
			współpraca i prowadzenie monitoringu jakości wód powierzchniowych i podziemnych	jednostki samorządu terytorialnego, WIOŚ, IMGW, PIG
	zapobieganie zagrożeniom powodziowym i suszy	ograniczenie zasięgu oraz skutków powodzi i suszy	inwentaryzacja oraz kontrola punktów zrzutu ścieków	jednostki samorządu terytorialnego
			konserwacja rowów	właściciele gruntów
zapobieganie zagrożeniom powodziowym i suszy	ograniczenie zasięgu oraz skutków powodzi i suszy	ograniczenie zasięgu oraz skutków powodzi i suszy	bieżąca i gruntowna konserwacja oraz utrzymanie urządzeń wodnych	jednostki samorządu terytorialnego, PGW Wody Polskie, Spółka Wodna, zarządcą sieci
			retencjonowanie wody	jednostki samorządu terytorialnego, PGW Wody Polskie, Spółka Wodna
			zapobieganie powodzi i podtopieniom, a w przypadku ich wystąpienia minimalizacja skutków	jednostki samorządu terytorialnego, PGW Wody Polskie, Spółka Wodna, właściciele gruntów

Tabela 6 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji gospodarowanie wodami.

<p>Adaptacja do zmian klimatu</p>	<p>zwiększenie możliwości retencyjnych wszystkich obszarów, w szczególności obszarów zabudowanych, gdzie przy gwałtownych opadach spływ powierzchniowy jest gwałtowny</p>
<p>Nadzwyczajne zagrożenia środowiska</p>	<p>należy rozważyć budowę systemów nawadniających, które mogłyby przeciwdziałać zjawisku długotrwałej suszy</p> <p>czasowe ograniczenia w nawadnianiu ogrodów i terenów zielonych oraz w rolnictwie w przypadku występowania zjawiska suszy</p> <p>ograniczenie możliwości zabudowy na terenach narażonych na ryzyko wystąpienia powodzi</p>
<p>Działania edukacyjne</p>	<p>edukacja mieszkańców w zakresie racjonalnego wykorzystywania zasobów wodnych, w tym upowszechnianie retencjonowania wód opadowych i wykorzystywania jej do nawadniania ogrodów przydomowych</p>
<p>Monitoring środowiska</p>	<p>PGW Wody Polskie prowadzi monitoring sytuacji hydrologicznej w obszarze dorzecza, monitoring wód powierzchniowych realizuje WIOŚ zgodnie z Programem Monitoringu Środowiska, wykonawcą monitoringu wód podziemnych (chemicznego i ilościowego) jest Państwowa Służba Hydrogeologiczna (PSH), której zadania realizowane są przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG - PIB)</p>

4.5 Gospodarka wodno-ściekowa

Długość czynnej sieci wodociągowej na obszarze gminy Dłutów wynosiła w 2019 r., wg danych GUS, 111,9 km. Sieć wodociągowa obejmowała 1442 przyłącza. Ilość wody dostarczona siecią wodociagową w 2019 r. wyniosła 180,2 dam³, zaś liczba ludności korzystająca z sieci wynosiła 3813 osoby. Zużycie wody na 1 mieszkańca w 2019 r. wynosiło 38,8 m³. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Dłutów wynosiła w 2019 r., wg danych GUS, 11,7 km. Sieć kanalizacyjna obejmowała 339 przyłącza. Siecią kanalizacyjną odprowadzono w 2019 r. 38,0 dam³ ścieków. Z sieci kanalizacyjnej w 2019 r. korzystało 1218 osób.

Zużycie wody na potrzeby przemysłu, na obszarze Gminy Dłutów, wyniosło w 2019 r. 27 dam³. Na terenie gminy brak jest oczyszczalni ścieków przemysłowych.

Na obszarze gminy Dłutów z komunalnej oczyszczalni ścieków korzystało w 2019 r. 1030 osób. Na obszarze gminy funkcjonuje jedna biologiczna oczyszczalnia ścieków komunalnych tj. Gminna Oczyszczalnia Ścieków w Dłutowie, o RLM wynoszącym 830. Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu wyniosły wg danych GUS w 2019 r.: BZT₅ – 525 kg/rok, ChZT – 2161 kg/rok, zawiesina ogólna – 647 kg/rok. Na oczyszczalnię ścieków w 2019 r. odprowadzono łącznie 33,0 dam³ ścieków. Na oczyszczalni ścieków wytworzono w 2019 r. 3 Mg osadów ściekowych, w tym 2 Mg wykorzystano w rolnictwie, a 1 Mg magazynowano czasowo.

Na terenie gminy Dłutów, wg danych GUS na koniec 2019 r. funkcjonowało 1015 zbiorników bezodpływowych, 17 przydomowych oczyszczalni ścieków oraz 1 punkt zlewny ścieków. W gminie odebrano transportem asenizacyjnym łącznie 1783,5 m³ nieczystości ciekłych bytowych.

4.5.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna
gospodarka wodno-ściekowa	prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej	rozwój infrastruktury wodno-ściekowej	kontynuacja rozbudowy i modernizacji infrastruktury związanej z zaopatrzeniem w wodę	jednostki samorządu terytorialnego, zarządca sieci wodociągowej
			kontynuacja rozbudowy i modernizacji infrastruktury związanej z odprowadzaniem ścieków komunalnych i przemysłowych oraz wód opadowych i roztopowych	jednostki samorządu terytorialnego, zarządca sieci kanalizacyjnej
			kontrola odprowadzania ścieków i gospodarowania wodą	jednostki samorządu terytorialnego, zarządca oczyszczalni ścieków, PGW Wody Polskie, WIOŚ
		działania administracyjne i informacyjne	kontynuacja działań mających na celu racjonalne zużycie wody	jednostki samorządu terytorialnego, zarządca sieci wodociągowej
			stała kontrola jakości wody oraz informowanie społeczeństwa o jakości wody pitnej oraz wody w miejscach wyznaczonych do kąpieli	jednostki samorządu terytorialnego, WIOŚ, PSSE

Tabela 7 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji gospodarka wodno-ściekowa.

<p>Adaptacja do zmian klimatu</p>	<p>lokalizowanie nowej zabudowy na terenach odpływowych i wyposażanie ich w sprawny system odwadniania</p>
<p>Nadzwyczajne zagrożenia środowiska</p>	<p>wprowadzanie technologii ograniczających zużycie wody o wysokiej jakości uszczelnianie sieci wodociągowych i kanalizacyjnych</p>
<p>Działania edukacyjne</p>	<p>zastosowanie w sytuacjach nadzwyczajnego zagrożenia (np. suszy) procedur związanych z ograniczeniem zużycia wody</p>
<p>Monitoring środowiska</p>	<p>realizacja działań edukacyjnych w zakresie prowadzenia racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej gospodarstwach domowych i w zakładach przemysłowych zarządca sieci wodociągowej i kanalizacyjnej zobowiązany jest do wykonania systematycznych badań jakości wody i ścieków</p>

4.6 Zasoby geologiczne

Na obszarze gminy Dłutów występują następujące złoża surowców geologicznych (piaski i żwiry) wg. Bilansu Zasobów Kopalni i Wód Podziemnych w Polsce wg. Stanu na 31 grudnia 2019 r.:

- Ślądkowice – złożo o zasobach rozpoznanych szczegółowo, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 163 tys. ton,
- Mierzączka Duża – złożo o zasobach rozpoznanych szczegółowo, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 181 tys. ton,
- Czyżemin – złożo z którego wydobycie zostało zaniechane, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 79 tys. ton,
- Czyżemin I – złożo z którego wydobycie zostało zaniechane, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 494 tys. ton,
- Czyżemin II – złożo z którego wydobycie zostało zaniechane, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 118 tys. ton,
- Czyżemin III – złożo o zasobach rozpoznanych szczegółowo, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 868 tys. ton,
- Czyżemin IV – złożo o zasobach rozpoznanych szczegółowo, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 1538 tys. ton,
- Czyżemin V – złożo eksploatowane, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 428 tys. ton., o wydobyciu 7 tys. ton.

4.6.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna
zasoby geologiczne	racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi	<p>optymalizacja wykorzystania i zrównoważone użytkowanie zasobów kopalin oraz ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prac geologicznych w trakcie eksploatacji złóż kopalin</p> <p>działania naprawcze</p>	eksploatacja kopalin z zachowaniem zrównoważonego rozwoju	przedsiębiorcy
			<p>minimalizacja odpadów eksploatacyjnych oraz przeróbczych</p> <p>prowadzenie gospodarki złożem, pozwalającej na pełne wykorzystanie kopaliny głównej oraz kopalin towarzyszących</p> <p>eliminacja nielegalnych eksploatacji kopalin</p> <p>rekultywacja obszarów zdegradowanych / poeksploatacyjnych</p>	<p>przedsiębiorcy</p> <p>przedsiębiorcy</p> <p>Okręgowy Urząd Górniczy w Kielcach</p> <p>właściciel / zarządca / eksploatator złoża</p>

Tabela 8 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji zasoby geologiczne.

<p>Adaptacja do zmian klimatu</p>	<p>właściwy sposób pozyskiwania, przetwarzania i wykorzystania złóż ograniczenie presji na wody i gleby</p>
<p>Nadzwyczajne zagrożenia środowiska</p>	<p>odpowiednie zabezpieczanie powierzchni ziemi w związku z eksploatacją kopalń odkrywkowych, celem minimalizacji negatywnego wpływu na gleby oraz minimalizacji ryzyka osuwisk i erozji</p> <p>odpowiedni dobór prac i sposobu eksploatacji kopalń odkrywkowych celem ograniczenia negatywnego wpływu na stosunki wodne</p> <p>wybór lokalizacji kopalń uwzględniający ochronę cennych przyrodniczo gatunków i siedlisk</p>
<p>Działania edukacyjne</p>	<p>kształtowanie opinii publicznej poprzez podjęcie działań polegających na właściwym przedstawianiu problematyki eksploatacji surowcowej</p>
<p>Monitoring środowiska</p>	<p>prowadzenie kontroli podmiotów podejmujących/prowadzących eksploatację złóż kopalin pod kątem stosowania środków ochrony zasobów złoża, powierzchni ziemi, wód powierzchniowych i podziemnych, a także prowadzenia prac rekultywacyjnych terenów poeksploatacyjnych</p>

4.7 Gleby

Na obszarze gminy Dłutów gleby pochodzą z utworów wodnolodowcowych będących skałą macierzystą. W gminie występują głównie gleby niższych klas bonitacyjnych (V i VI) wytworzone na pisakach i lekkich glinach. Występują głównie gleby płowe, a także gleby brunatne wylugowane. Gleby te obejmują ok. 79% powierzchni użytków rolnych. Pozostała część obejmuje gleby III i IV klasy bonitacyjnej. W gminie nie stwierdzono kompleksów gleb I i II klasy. Znaczna część gleb na obszarze gminy to gleby organiczne. W dolinach rzecznych Grabi i Jesionki znajdują się gleby mułowo-bagiennie.

4.7.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna
gleby	odpowiednie gospodarowanie glebami	ochrona gleb przed degradacją	przeciwdziałanie degradacji chemicznej gleb poprzez ochronę powietrza i wód powierzchniowych	właściciele gruntów, podmioty gospodarcze
		rekultywacja terenów zdegradowanych i przemysłowych	zrekultywowanie gleb zdegradowanych w kierunku leśnym, rolnym lub rekreacyjno-wypoczynkowym	właściciele gruntów

Tabela 9 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji gleby.

Adaptacja do zmian klimatu	<p>stosowanie zalesień na terenach zniszczonych i obszarach niewykorzystanych rolniczo, gruntach rolnych o niskiej przydatności dla rolnictwa i podatnych na degradację (erozję, wyjałowienie, przenikanie zanieczyszczeń do wód)</p> <p>prowadzenie działań mających zwiększyć retencję glebową, głównie poprzez wprowadzanie małych zbiorników retencyjnych, oczek wodnych i rowów nawadniających, zachowanie trwałych użytków zielonych i zadrzewień śródpolnych</p> <p>nadmierne nawożenie, które może prowadzić do zatrucia metalami ciężkimi i substancjami toksycznymi obecnymi w nawozach</p>
Nadzwyżajne zagrożenia środowiska	<p>komunikacja i transport samochodowy, przyczyniający się do zanieczyszczenia gleb położonych w bezpośrednim sąsiedztwie intensywnie użytkowanych szlaków komunikacyjnych</p>
Działania edukacyjne	<p>składowanie odpadów w miejscach do tego nieprzeznaczonych, wypalanie traw, palenie odpadów na powierzchni ziemi, odprowadzanie nieoczyszczonych ścieków do środowiska, nieszczelne szamba</p> <p>występowanie ruchów masowych powierzchni ziemi</p>
Monitoring środowiska	<p>szkolenia w zakresie m.in.: programów rolno-środowiskowych dla rolnictwa, stosowania środków ochrony roślin przy użyciu opryskiwaczy, nawożenia i ochrony chemicznej zbóż, rolnictwa ekologicznego, stosowania alternatywnych źródeł energii</p> <p>monitoring gleb obejmuje badanie zmian jakości gleb użytkowanych rolniczo, zachodzących w określonych przedziałach czasu pod wpływem rolniczej i pozarolniczej działalności człowieka</p>

4.8 Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

Uchwałą Nr 88 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2016 r. w sprawie Krajowego planu gospodarki odpadami 2022 uchwalono Krajowy plan gospodarki odpadami 2022 (M. P. 2016, poz. 784).

Punkt wyjścia do opracowania planów gospodarki odpadami stanowi hierarchia sposobów postępowania z odpadami określona w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylającej niektóre dyrektywy (Dz. Urz. UE L 312 z 22.11.2008, str. 3, z późn. zm.), zwanej dalej „dyrektywą 2008/98/WE”. Zgodnie z przedmiotową hierarchią sposobów postępowania z odpadami należy przede wszystkim zapobiegać powstawaniu odpadów, następnie zapewnić ich przygotowanie do ponownego użycia, recykling, w dalszej kolejności inne procesy odzysku, a w ostateczności unieszkodliwianie. Gospodarowanie odpadami zgodnie z wskazaną wyżej hierarchią umożliwi dalsze pogłębianie obserwowanego w ostatnich latach zjawiska, jakim jest oddzielanie wzrostu masy wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego (PKB).

KPGO 2022 wpisuje się w strategiczne dokumenty przyjęte na poziomie UE i krajowym. Jednym z takich dokumentów jest decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1386/2013/UE z dnia 20 listopada 2013 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2020 r. „Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety” (Dz. Urz. UE L 354 z 28.12.2013, str. 171), w której określono następujące zadania w zakresie gospodarki odpadami:

- 1) ochrona środowiska i zdrowia ludzi przez zapobieganie negatywnemu wpływowi wytwarzania odpadów i gospodarowania nimi, lub zmniejszanie go, oraz przez zmniejszenie ogólnych skutków użytkowania zasobów i poprawę efektywności takiego użytkowania dzięki stosowaniu następującej hierarchii sposobów postępowania z odpadami: zapobieganie, przygotowanie do ponownego użycia, recykling, inne metody odzysku oraz unieszkodliwianie;
- 2) pilne zwiększenie wysiłków, między innymi w celu zwalczania zanieczyszczenia i ustanowienia ogólnounijnego głównego celu ilościowego w zakresie ograniczenia ilości odpadów wyrzucanych do mórz, przy uwzględnieniu strategii morskich ustanowionych przez państwa członkowskie UE;
- 3) poprawa ZPO i gospodarki odpadami w Unii, aby zapewnić między innymi lepsze wykorzystanie zasobów;
- 4) przekształcenie odpadów w zasoby, co wymaga pełnego wdrożenia unijnych przepisów dotyczących odpadów w całej Unii, opartego na bezwzględny przestrzeganiu hierarchii sposobów postępowania z odpadami;
- 5) ograniczenie odzyskiwania energii do materiałów nienadających się do recyklingu;
- 6) stopniowe wycofywanie składowania odpadów nadających się do recyklingu lub odzysku;
- 7) zapewnienie recyklingu najwyższej jakości, jeśli wykorzystanie materiału pochodzącego z recyklingu nie prowadzi do ogólnych negatywnych skutków dla środowiska lub zdrowia ludzi.

W KPGO 2022 uwzględniono również wytyczne wynikające z dyrektyw unijnych.

Zgodnie z dyrektywą 2008/98/WE, będącą kluczowym aktem prawa UE w dziedzinie gospodarki odpadami, dążeniem UE jest stworzenie „społeczeństwa recyklingu”, którego celem będzie „unikanie wytwarzania odpadów oraz wykorzystywanie odpadów jako zasobów”. Art. 28 wskazanej wyżej dyrektywy określa wymagania dotyczące planów gospodarki odpadami, natomiast art. 29 – wymagania dotyczące programów ZPO, których celem jest przerwanie powiązania pomiędzy wzrostem gospodarczym a wytwarzaniem odpadów mających wpływ na środowisko. Dokument taki pt. Krajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26 czerwca 2014 r. Jednakże, zgodnie z wymaganiami ustawy o odpadach, postanowienia zawarte we wskazanym wyżej Krajowym programie zostały przeniesione odpowiednio do Kpgo 2022 oraz zostaną przeniesione do aktualizowanych WPGO.

Gospodarka odpadami regulowana jest przez następujące akty prawne:

- ustawę z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2021 r., poz. 779 ze zm.),
- ustawę z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1439 ze zm.),
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 roku - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.).

Odpad jest to każda substancja lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany. Zgodnie z ustawą o odpadach pod pojęciem gospodarowanie odpadami rozumie się zbieranie, transport, przetwarzanie odpadów, łącznie z nadzorem nad tego rodzaju działaniami, jak również późniejsze postępowanie z miejscami unieszkodliwiania odpadów oraz działania wykonywane w charakterze sprzedawcy odpadów lub pośrednika w obrocie odpadami.

Odpady dzielimy na odpady:

- komunalne,
- medyczne,
- obojętne,
- ulegające biodegradacji,
- weterynaryjne,
- zielone,
- z wypadków,
- inne niż niebezpieczne,
- niebezpieczne.

Zgodnie z ustawą o odpadach odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych; zmieszane odpady komunalne pozostają zmieszane z odpadami komunalnymi, nawet jeżeli zostały poddane czynności przetwarzania odpadów, która nie zmieniła w sposób znaczący ich właściwości. Głównym źródłem wytwarzania odpadów komunalnych są, więc gospodarstwa domowe. Tego rodzaju odpady powstają także w obiektach infrastruktury takich jak: usługi, handel, targowiska, obiekty turystyczne i szkolnictwo.

Na terenie gminy Dłutów obowiązuje uchwała nr XVI/102/16 Rady Gminy Dłutów z dnia 29 czerwca 2016 r. w sprawie sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów. Na terenie gminy funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) zlokalizowany w miejscowości Dłutów, na terenie działki nr 32/5.

Na obszarze gminy wg danych GUS zebrano w 2019 r. 1350,41 Mg odpadów komunalnych, w tym 1259,64 Mg z gospodarstw domowych oraz 90,77 Mg z innych źródeł m. in. z usług komunalnych, handlu lub małego biznesu.

Na terenie gminy wg danych GUS zebrano selektywnie w 2019 r. 814,29 Mg odpadów komunalnych, w tym 781,12 Mg z gospodarstw domowych oraz 33,17 Mg odpadów z innych źródeł.

Ponadto na obszarze gminy wg danych GUS zebrano w 2019 r. 536,12 Mg odpadów zmieszanych, w tym 478,52 Mg pochodziło z gospodarstw domowych, zaś 57,60 Mg pochodziło z innych źródeł.

Zgodnie z danymi gminy w 2020r. z nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych zebrano łącznie 1631,808 Mg odpadów, tym 156,200 Mg odpadów wielkogabarytowych.

W obrębie PSZOK zebrano w 2020r. :

- szkło – 5,400 Mg,
- papier – 0,400 Mg,
- odpady biodegradowalne - -,720 Mg,
- tworzywa sztuczne – 1,460 Mg,
- beton i gruz – 32,700 Mg,
- odpady wielkogabarytowe – 6,840 Mg,
- odpady problematyczne (farby, tusze, kleje) – 0,120 Mg

W 2020r. uzyskano 2099 deklaracji dotyczących zbierania odpadów, opłaty za wywóz śmieci uzyskano w 90%.

Na terenie gminy nie ma nielegalnych składowisk odpadów.

Wykaz firm posiadających pozwolenie w zakresie opróżniania i wywozu nieczystości płynnych:

- P. H.U. „Jontex” Piotr Jończyk,
- P. T.U. Szambelan Jarosław Skiba,
- P. U.H. NKM Mariusz Nowak,
- P. P.H.U. POL-TRANS Janusz Antoniewski,
- P. U. JĘDRULA Andrzej Stasiak
- WC SERWIS Sp. z o.o. Sp. komandytowa.

Odpady ulegające biodegradacji są to odpady, które ulegają rozkładowi tlenowemu lub beztlenowemu przy udziale mikroorganizmów. W strumieniu odpadów komunalnych do tej grupy należą papier i tektura, odpady zielone z ogrodów i parków, odpady z targowisk i odpady ulegające biodegradacji z gospodarstw domowych.

Zgodnie z Planem gospodarki odpadami województwa łódzkiego na lata 2016-2022 z uwzględnieniem lat 2023-2028 gmina Dłutów należy do II regionu gospodarki odpadami komunalnymi.

4.8.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna		
<p>gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów</p>	<p>uporządkowanie gospodarki odpadami</p>	<p>zapewnienie właściwej obsługi w zakresie odbioru odpadów</p>	<p>zmniejszanie udziału ilości odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych ulegających biodegradacji w strumieniu odpadów zmieszanych, unieszkodliwianych przez składowanie</p>	<p>właściciele nieruchomości, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty – wytwarzanie odpadów jednostki samorządu terytorialnego – organizacja systemu odbioru</p>		
			<p>zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, tworzyw sztucznych, metali, papieru</p>	<p>jednostki samorządu terytorialnego</p>		
			<p>popularyzacja technologii małoodpadowych w szczególności w odniesieniu do nowopowstających podmiotów gospodarczych</p>	<p>jednostki samorządu terytorialnego</p>		
		<p>działania administracyjne i informacyjne</p>			<p>usuwanie wyrobów zawierających azbest</p>	<p>jednostki samorządu terytorialnego</p>
				<p>kontrola w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami</p>	<p>jednostki samorządu terytorialnego, podmiot odbierający odpady komunalne, WIOŚ</p>	
				<p>edukacja mieszkańców w zakresie prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów</p>	<p>jednostki samorządu terytorialnego</p>	

Tabela 10 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów.

Adaptacja do zmian klimatu	zmiany klimatyczne mogą spowodować konieczność reorganizacji gminnych systemów odbioru odpadów komunalnych, zwiększenia częstotliwości odbioru odpadów zmieszanych czy biodegradowalnych
Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	rozwój istniejącego systemu selektywnego zbierania odpadów niebezpiecznych pochodzących ze źródeł komunalnych
Działania edukacyjne	działania edukacyjne wszystkich grup społecznych, w tym podmiotów gospodarczych w zakresie ograniczania powstawania odpadów, właściwego postępowania z odpadami, selektywnej zbiórki odpadów
Monitoring środowiska	prowadzenie kontroli w zakresie zbierania, przetwarzania i składowania odpadów niebezpiecznych kontrola podmiotów gospodarczych pod kątem właściwie prowadzonej gospodarki odpadami zgodnej z zapisami posiadanych pozwoleń i decyzji

4.9 Zasoby przyrodnicze

Powierzchnia całkowita gruntów gm. Dłutów – 100,47 km². Powierzchnia gruntów leśnych przedstawia się następująco:

- Lasy Skarbu Państwa – 3 174 ha,
- Lasy gmin i związków międzygminnych – 14 ha,
- lasy osób fizycznych i wspólnot gruntowych – 642 ha (dane z podatków),
- lasy spółek prawa handlowego – 1 ha.

Łącznie lasy na terenie gm. Dłutów – 3 915 ha. Lesistość w oparciu o ww. dane wynosi 38,62%.

Na terenie gminy Dłutów brak jest gruntów klasy I i II. Grunty klasy II mają powierzchnię 0,680 ha. Nieużytki na terenie gminy wynoszą 62 ha, grunty rolne 5 876 ha (obsiane 2 785 ha), pozostałe grunty 276 ha.

Gmina Dłutów cechuje się znacznymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi. Gminę porastają znaczne kompleksy lasów urozmaicone licznymi stawami i rzeczkami. W gminie zlokalizowane są także obszary bagienne stanowiące w szczególności ostoję dla ptactwa. Gmina charakteryzuje się także zróżnicowanym ukształtowaniem terenu, z występującymi śródładowymi wydmyami. W miejscowości Czyżemini występuje najwyższe wzniesienie w województwie łódzkim.

Na terenie gminy Dłutów wśród form ochrony przyrody zgodnie z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r., poz. 55 ze zm.) występują następujące formy ochrony przyrody.

Na terenie gminy Dłutów występują następujące pomniki przyrody, zgodnie z rejestrem form ochrony przyrody zamieszczonym na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Łodzi:

- Wieloobiektowy składający się z następujących obiektów: dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 34 m, obwodzie 745 cm oraz pierścienicy 237 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 34 m, obwodzie 704 cm oraz pierścienicy 224 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 34 m, obwodzie 468 cm oraz pierścienicy 149 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 31 m, obwodzie 452 cm oraz pierścienicy 144 cm; Lipa drobnolistna - *Tiliacordata* o wysokości 31 m, obwodzie 591 cm oraz pierścienicy 188 cm; Kasztanowieczwyczejny (Kasztanowiec biały) - *Aesculus hippocastanum* o wysokości 29 m, obwodzie 342 cm oraz pierścienicy 109 cm, zlokalizowany w Parku w miejscowości Dłutów;
- Wieloobiektowy składający się z następujących obiektów: Lipa drobnolistna - *Tiliacordata* o wysokości 32 m, obwodzie 613 cm oraz pierścienicy 195 cm; Lipa drobnolistna - *Tiliacordata* o wysokości 32 m, obwodzie 553 cm oraz pierścienicy 176 cm; Lipa drobnolistna - *Tiliacordata* o wysokości 30 m, obwodzie 528 cm oraz pierścienicy 168 cm; dąb czerwony - *Quercus rubra* o wysokości 3 m, obwodzie 314 cm oraz pierścienicy 100 cm, zlokalizowany przy kościele w miejscowości Dłutów Poduchowny;
- Wieloobiektowy składający się z następujących obiektów: dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 29 m, obwodzie 311 cm oraz pierścienicy 99 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 30 m, obwodzie 368 cm oraz pierścienicy 117 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 31 m, obwodzie 371 cm oraz pierścienicy 118 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 28 m, obwodzie 292 cm oraz pierścienicy 93 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 32 m, obwodzie 390 cm oraz pierścienicy 124 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 29 m, obwodzie 283 cm oraz pierścienicy 90 cm; dąb szypułkowy - *Quercus robur* o wysokości 29 m, obwodzie 276 cm oraz pierścienicy 88 cm, zlokalizowany na cmentarzu rzymsko katolickim w miejscowości Dłutów;
- Buk pospolity (Buk zwyczajny) - *Fagus sylvatica* o wysokości 31 m, pierścienicy 96 cm, zlokalizowany w Drzewocinach, Leśnictwo Dąbrowa oddz. 216 c;
- Wieloobiektowy składający się z dwóch dębów szypułkowych - *Quercus robur*, zlokalizowany w parku w miejscowości Huta Dłutowska.

Ponadto na terenie gminy Dłutów zlokalizowane są następujące użytki ekologiczne:

- naturalny zbiornik wodny o powierzchni 13,38 ha, stanowiący kompleks śródleśnych stawów z przyległymi pastwiskami, zlokalizowany w Nadleśnictwie Kolumna, Leśnictwo Borkowice, gmina Dłutów, w oddziałach: 256;

- płaty nieużytkowanej roślinności o powierzchni 2,56 ha, stanowiący pastwisko, zlokalizowany w Nadleśnictwie Kolumna, Leśnictwo Borkowice, gmina Dłutów, w oddziałach: 258;
- naturalny zbiornik wodny o powierzchni 5,32 ha, stanowiący wody stojące, zlokalizowany w Nadleśnictwie Kolumna, Leśnictwo Borkowice, gmina Dłutów, w oddziałach: 258;
- płaty nieużytkowanej roślinności o powierzchni 3,48 ha, stanowiący pastwisko, zlokalizowany w Nadleśnictwie Kolumna, Leśnictwo Borkowice, gmina Dłutów, w oddziałach: 263;
- naturalny zbiornik wodny o powierzchni 7,86 ha, stanowiący wody stojące, zlokalizowany w Nadleśnictwie Kolumna, Leśnictwo Borkowice, gmina Dłutów, w oddziałach: 263;
- naturalny zbiornik wodny o powierzchni 0,40 ha, stanowiący rów, zlokalizowany w Nadleśnictwie Kolumna, Leśnictwo Borkowice, gmina Dłutów, w oddziałach: 263;

Na obszarze gminy Dłutów występują następujące Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe:

- Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Borkowice o powierzchni 507,38 ha, położony na terenie gminy Dłutów, na który składają się: fragment Leśnictwa Borkowice oddz. 215; 224; 225 a, b, d, f, h; 231 c, d; 232; 233; 234; 235; 240; 244; 245; 246; 247; 248; 251; 252; 253; 256; 257; 258; 259; 260; 263; 264; 265; oraz działka nr 1 na gruntach wsi Orzk.Przedmiotem ochrony jest kompleks lasów o wyjątkowo cennej mozaice siedlisk leśnych z dużym udziałem lasów wodochronnych i lasów pełniących funkcję glebochronną położony na obszarze wydm; fragmenty naturalnych drzewostanów jodłowych i bukowych położonych na północnej granicy zasięgu gatunków oraz śródleśne zbiorniki wodne;
- Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Dąbrowa I o powierzchni 55,98 ha;
- Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Dąbrowa II o powierzchni 142,82 ha.

Obszar Natura 2000 o kodzie PLH100021 Grabia, o powierzchni całkowitej 1670,48 ha. Zgodnie z dokumentem SFD dla przedmiotowego obszaru „obszar Natura 2000 Grabia PLH100021 położony jest w województwie łódzkim, na terenie powiatów: łaskiego, gminy Widawa, Sędziejowice, Łask, powiatu pabianickiego gminy Dłutów i Dobroń oraz powiatu bełchatowskiego gmina Żelów. Obszar zajmuje powierzchnię 1670,48 ha i obejmuje środkowy i dolny bieg rzeki Grabi wraz z przylegającymi ekosystemami łąkowymi i leśnymi, charakterystycznymi dla niewielkich rzek nizinnych Polski. Teren objęty granicami obszaru ciągnie się wzdłuż rzeki od miejscowości Kolonia Karczmy do ujścia, a jego granice wyznacza terasa zalewowa. Długość Grabi objętej granicami obszaru Natura 2000 wynosi około 50 km, co stanowi nieco ponad połowę całkowitej długości rzeki wynoszącej 81,1 km. Źródła Grabi zlokalizowane są w okolicy wsi Dziwle na wysokości 229 m n.p.m. - mają charakter wysięków o wydajności 0,2 l/s, wysychających w okresie letnim. Początkowy odcinek rzeki jest strumieniem okresowym i charakteru stałego nabiera dopiero po około 0,5 km, gdzie przepływa przez nieckowate obniżenie z wydajnymi źródłami w okolicy wsi Kolonia Grabica. Stąd rzeka biegnie w kierunku południowym aż do miejscowości Mzurki. Średnia szerokość cieku wynosi 2,5 m, przy głębokości około 0,5 m. Osady denne mają głównie charakter piaszczysty i żwirowo-piaszczysty. Szerokość doliny rzecznej wynosi około 100 m. Począwszy od Mzurek, Grabia płynie w kierunku północno zachodnim, aż do miejscowości Barycz. Wzrastają średnie szerokości i głębokości rzeki od początkowych 3 m i 1 m, aż do 20 m szerokości i 0,7 m głębokości w okolicach Baryczy. Szerokość doliny rzecznej wzrasta stopniowo od 100 m do 1 km. Taka charakterystyka doliny rzecznej właściwa jest dla początkowej części wyznaczonego obszaru, od miejscowości Karczmy. Dno jest piaszczyste, tylko w nielicznych miejscach gdzie koryto Grabi przecina wychodnie skał kredowych bywa pokryte rumoszem wapiennym. W Baryczy rzeka skręca w kierunku zachodnim. Dolina utrzymuje szerokość około 1 km. Szerokość koryta waha się od 10-20 m, głębokość około 0,8 m. Dno jest głównie piaszczyste. W okolicach Łasku następuje zmiana kierunku biegu rzeki z zachodniego na południowozachodni, który utrzymuje się aż do ujścia. Szerokość zwiększa się stopniowo od 15 do 30 m, średnia głębokość wynosząca około 1 m może przy wysokich stanach wód przekraczać 2 m. W dolnym biegu rzeki dno jest piaszczyste, często mocno zamulone. Dolina w większej części rozległa o szerokości 1-2 km. Grabia uchodzi do Widawki w okolicach wsi Lęgi Widawski na wysokości 143 m n.p.m. Według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski (Kondracki 2000) opisywany obszar leży w obrębie mezoregionów: Wysoczyzny Łaskiej oraz Kotliny Szczercowskiej. Mezoregiony te wchodzi w skład makroregionu Niziny Południowowielkopolskiej, która należy do podprowincji Niziny Środkowopolskiej, prowincji Niż Środkowoeuropejskiego. Podział geobotaniczny Polski J. Matuszkiewicza (2008) lokuje opisywany obszar w Prowincji Środkowoeuropejskiej w Dziale Wyżyn Południowopolskich w granicach Krainy Wysoczyzn Łódzko-Wieluńskich, Okręgu Szczercowsko-Łaskim - Podokręgi: Kolumnowski, Żelowski oraz Szczercowski,

w Okręgu Zduńskowolsko-Strykowski Podokręg Zduńskowolski. Gleby. Powierzchnię terenu stanowią głównie gleby klasy IV, V i VI powstałe na piaskach gliniastych. Tylko niewielkie obszary stanowią gleby II i III klasy bonitacji. Ponad 55 % stanowią grunty V i VI klasy bonitacyjnej, natomiast około 42 % stanowią grunty III i IV klasy bonitacyjnej. Klimat. Obszar położony jest w regionie klimatycznym zwanym Regionem Środkowopolskim. Ogólna charakterystyka tego regionu to: - średnioroczna prędkość wiatrów 3 - 5 m/s - średnioroczna suma opadów atmosferycznych 580 mm/m² - średnioroczne parowanie terenowe 510 mm/m² - średnioroczna temperatura dobową 7,7 °C - okres wegetacyjny trwa około 215 dni (od początku kwietnia do początku listopada). Wody powierzchniowe. Obszar leży w zlewni Warty. Grabia jest prawobrzeżnym dopływem Widawki, która uchodzi do Warty. Powierzchnia zlewni rzeki Grabi wynosi 813,4 km². Przeważają grunty orne i użytki zielone. Zalesienie górnej i środkowej części zlewni nie przekracza 10%. Charakterystyczny dla zlewni jest znaczny odpływ podziemny wynoszący 14% wartości opadów atmosferycznych przy spływie powierzchniowym równym 16% opadów. Istniejące i proponowane formy ochrony przyrody zlokalizowane na terenie Obszaru. Obszar Natura 2000 Grabia PLH100021 nie sąsiaduje bezpośrednio z innymi obszarami Natura 2000. Obszar częściowo obejmuje tereny Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki, Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego Dolina Grabi oraz Obszaru Chronionego Krajobrazu Środkowej Grabi.

Ponadto zgodnie z ww. dokumentem „liczne starorzecza, małe zbiorniki wodne oraz lasy łęgowe w dolinie rzeki Grabi nadają dolinie szczególny charakter. Obszary bezpośrednio przylegające do koryta rzeki miejscami porośnięte są lasem sosnowym, a rozległe łąki - różnogatunkową roślinnością. W dolinie dominuje mozaikowy, ekstensywny krajobraz rolniczy. 3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaea*, *Potamogeton*. Powierzchnia - 4,67 ha. Reprezentatywność - B. Powierzchnia względna - C. Stan zachowania - C. Ogólna ocena - C. Siedlisko stanowi istotny przedmiot ochrony w obszarze. Jest dobrze zachowane, reprezentowane przez różne stadia rozwojowe. Ogólna ocena stanu ochrony w skali obszaru, ze względu na obniżone oceny części wskaźników struktury i funkcji siedliska (m.in. charakterystycznej kombinacji zbiorowisk w obrębie transektu) jest niezadowolająca - U1 [36].6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*). Powierzchnia - 151,91 ha. Reprezentatywność - C. Powierzchnia względna - C. Stan zachowania - C. Ogólna ocena - C. Płaty ekstensywnie użytkowanych łąk świeżych są dość często odnotowywane na badanym obszarze. Łąki te są najczęściej fragmentem większych kompleksów użytków zielonych - głównie intensywnie użytkowanych, nawożonych i podsiewanych. Płaty te często tworzą atrakcyjne wizualnie, kolorowe, sezonowe aspekty [36]. Przedmiot ochrony o średniej istotności w obszarze, zajmuje stosunkowo niewielkie powierzchnie, w jego obrębie występują także gatunki owadów stanowiące przedmioty ochrony. Ogólna ocena stanu ochrony ze względu na niską ocenę wskaźników struktury i funkcji siedliska znajduje się w kategorii U2 - zły. Wynika to przede wszystkim ze zbyt intensywnej gospodarki pastwiskowej w wielu płatach [36].*91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnion glutinoso-incanae*) i olsy źródłiskowe. Powierzchnia - 47,39 ha. Reprezentatywność - C. Powierzchnia względna - C. Stan zachowania - C. Ogólna ocena - C. Ranga siedliska w obszarze jest wysoka. Spośród zbiorowisk leśnych płaty łągów olszowo-jesionowych są najczęściej odnotowanym zbiorowiskiem w obszarze. Stanowią w krajobrazie element wyraźnie wyróżniający się walorami estetycznymi, a także różnorodnością biologiczną. Odnotowane płaty łągów są różnie wykształcone, od typowych z dobrze zachowaną strukturą i składem gatunkowym, do zdegenerowanych i zubożonych wykształconych jako zadrzewienia przywodne, czy też niewielkie śródpolne lasy olszowe. Ogólna ocena stanu ochrony siedliska w obszarze U2 - stan zły (głównie ze względu na silnie zaburzoną strukturę i funkcję siedliska) [36].1337 Bóbr *Castor fiber*. Populacja - ocena C. Stopień zachowania - ocena C. Izolacja - ocena C. Ocena ogólna - C. Gatunek występuje w obszarze na całej długości rzeki, a także w wielu starorzeczach wykorzystując je jako miejsca żerowania i budowy żeremi w których stacjonują grupy rodzinne. W obrębie samego koryta rzeki bóbr nie tworzy tam, a kopie nory w naturalnych skarpach brzegowych Grabi. W wielu miejscach powalone do wody duże drzewa tworzą boczne odnogi ze spokojniejszym nurtem i roślinnością szuwarową. Grabia ze względu na wysokie pokrycie skarp brzegowych roślinnością wysoką, a także naturalne brzegi rzeki i towarzyszące jej starorzecza stanowi optymalne siedlisko dla gatunku [36].1355 Wydra *Lutra lutra*. Populacja - ocena C. Stopień zachowania - ocena C. Izolacja - ocena C. Ocena ogólna - C. Wydra występuje na całym odcinku Grabi w granicach obszaru. Gatunek wykorzystuje zarówno koryto rzeki, jak i przyległe starorzecza, które pełnią przede wszystkim funkcje żerowisk. Naturalne skarpy brzegowe, ich wysoki stopień pokrycia roślinnością drzewiastą oraz obecność starorzeczy zapewniają wysoką dostępność miejsc do założenia schronień jak i obfitą bazę żerowiskową gatunku [36].1188 Kumak nizinny *Bombina orientalis*. Populacja - ocena C. Stopień zachowania - ocena B. Izolacja - ocena C. Kumak nizinny stanowi istotny przedmiot ochrony w obszarze

[36]. W badaniach wykonanych w 2016 roku na potrzeby opracowania pt. „Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony na terenie obszarów Natura 2000 w województwie łódzkim. Część IV. Grabia PLH100021” w granicach obszaru zinwentaryzowano liczebne populacje tego gatunku, liczące po co najmniej kilkaset osobników (Łask, Okup Fabryczny i Zieleńcice) [20]. Stan zachowania gatunku w obszarze jest niezadowolający - U1, głównie ze względu na niezadowolającą ocenę parametru perspektywy ochrony [20]. 2484 Minóg ukraiński *Eudontomyzonmariae* – w poprzednich wersjach SDF wykazywany szerzej jako 1098 Minogi czarnomorskie *Eudontomyzonspp.* Populacja – ocena C. Stopień zachowania – ocena B. Izolacja – ocena C. Ocena ogólna – B. Grabia stanowi jedną z najważniejszych ostoi minoga ukraińskiego *Eudontomyzonmariae* w zlewni rzeki Warty [36]. Gatunek prawdopodobnie występuje na całym odcinku rzeki w granicach obszaru Natura 2000 Grabia [20], na co wskazują również wyniki badań Kruka i in. [22]. Stan zachowania gatunku w obszarze jest niezadowolający - U1, głównie ze względu na zaburzoną ciągłość ekologiczną rzeki [20]. 1096 Minóg strumieniowy *Lampetraplaneri*. Populacja minoga strumieniowego *Lampetraplaneri* jest niezbyt liczebnym elementem ichtiofauny Grabi [17, 28, 29, 30]. W badaniach Kruka i in. [22] minoga strumieniowego stwierdzano nielicznie i tylko na krótkim odcinku w pobliżu miejscowości Łask. W badaniach wykonanych w 2016 roku na potrzeby opracowania pt. „Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony na terenie obszarów Natura 2000 w województwie łódzkim. Część IV. Grabia PLH100021” gatunek stwierdzono na dwóch stanowiskach w głównym korycie Grabi (Łdzań i Łask, ul. Plażowa), na których obserwowano znaczny udział mikrosiedlisk stosownych do wzrostu larw (piaszczysto-muliste odsypiska), ale deficyt miejsc tarliskowych, który wydaje się być poważnym ograniczeniem dla występowania tego gatunku [20]. Z powyższych względów populację minoga strumieniowego w obszarze należy uznać jako nieistotną - ocena populacji D. 1149 Koza *Cobitistaenia*. Populacja – ocena C. Stopień zachowania – ocena B. Izolacja – ocena C. Ocena ogólna – B. Rzeka Grabia stanowi ważną ostoję gatunku, który tworzy tu bardzo liczną populację [36]. Wysoka liczebność względna i znaczny udział w zespole minogów i ryb sugeruje, że populacje kozy są w dobrym stanie, znajdując w Grabi dobre warunki siedliskowe [20]. Stan ochrony oceniono jako właściwy - FV [20]. 1145 Piskorz *Misgurnus fossilis*. Populacja – ocena C. Stopień zachowania – ocena C. Izolacja – ocena C. Ocena ogólna – C. W badaniach wykonanych w 2016 roku na potrzeby opracowania pt. „Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony na terenie obszarów Natura 2000 w województwie łódzkim. Część IV. Grabia PLH100021” gatunek został stwierdzony na dwóch stanowiskach w głównym korycie Grabi (Łask, ul. Plażowa i ul. Armii Krajowej) oraz w starorzeczu (Kustrzyce). Na obu stanowiskach na Grabi piskorz występował bardzo nielicznie, natomiast w starorzeczu stwierdzona liczebność była właściwa [20]. 1037 Trzepla zielona *Ophiogomphuscecilia*. Populacja – ocena C. Stopień zachowania – ocena A. Izolacja – ocena C. Ocena ogólna – B. Trzepla zielona występuje na całej długości rzeki Grabi w obszarze - znanych jest kilkadziesiąt stanowisk gatunku. Obszar jest ważną ostoją gatunku w Polsce Środkowej. Stan zachowania gatunku w niniejszym obszarze jest niezadowolający - U1 ze względu na umiarkowaną liczebności zagęszczenie wyłinek na kontrolowanych stanowiskach [36]. 1042 Zalotka większa *Leucorrhiniapectoralis*. Populacja – ocena C. Stopień zachowania – ocena C. Izolacja – ocena C. Ocena ogólna – C. Ranga gatunku w obszarze jest mało istotna, znane jest tylko jedno stanowisko gatunku. Stan zachowania gatunku w obszarze jest niezadowolający - U1 [36]. 1060 Czerwończyk nieparek *Lycaenadis par.* Populacja – ocena C. Stopień zachowania – ocena B. Izolacja – ocena C. Ocena ogólna – C. Podczas wykonanej w 2016 r. inwentaryzacji stwierdzono, że gatunek występuje równomiernie w całym obszarze Natura 2000 Grabia PLH100021. Na podstawie ocen trzech reprezentatywnych stanowisk, na których wykonano badania zgodnie ze zmodyfikowaną metodyką monitoringu, biorąc pod uwagę także inne, mniejsze powierzchnie, na których stwierdzono jego obecność, stan zachowania gatunku w obszarze oceniono jako właściwy – FV [20]. 1032 Skójka grubo skorupowa *Unio Krassus*. Populacja – ocena C. Stopień zachowania – ocena C. Izolacja – ocena C. Ocena ogólna – C. Dotychczasowe dane o występowaniu skójki gruboskorupowej w Grabi pochodziły z lat 60-tych, z opracowania Piechockiego [31, 32]. W 2012 r. w ramach prac nad dokumentacją planu zadań ochronnych obszaru skontrolowano większość podawanych przez Piechockiego stanowisk. Skójki gruboskorupowe odnotowano powyżej i poniżej Kozub (łącznie kilkanaście osobników) [36]. Podczas wykonanej w 2016 r. inwentaryzacji gatunek stwierdzono w dolnym biegu Grabi, na wysokości miejscowości Nowe Kozuby. Stan zachowania gatunku w obszarze oceniono jako zły - U2 [20]. W poprzednich wersjach SDF wykazywany był gatunek 4056 Zatokek łamliwy *Anisusvorticulus* - w oparciu o badania z 2016 r. stwierdzono, że uznanie gatunku za przedmiot ochrony obszaru był pierwotnym błędem naukowym - w 2019 r. Komisja Europejska zaakceptowała usunięcie gatunku z listy przedmiotów ochrony w obszarze.

Dla obszaru określono plan zadań ochronnych, zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi z dnia 21 lutego 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla

obszaru Natura 2000 Grabia PLH100021 (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2014 r. poz. 785). Niniejsze zarządzenie było zmieniane poprzez zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi z dnia 3 marca 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Grabia PLH100021 (Dziennik Urz. Woj. Łódzkiego z 2016 r., poz. 1100) oraz zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi z dnia 20 czerwca 2018 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Grabia PLH100021 (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2018 r., poz. 3236).

4.9.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna
zasoby przyrodnicze	ochrona zasobów przyrodniczych	odpowiednie gospodarowanie zasobami przyrodniczymi	rozwój zieleni wiejskiej	jednostki samorządu terytorialnego
			zwiększenie nasadzeń wzdłuż tras komunikacyjnych	zarządca drogi
			obejmowanie tworów i składników przyrody formami ochrony przyrody	jednostki samorządu terytorialnego
			rozwój szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych	jednostki samorządu terytorialnego
			zalesianie gruntów wyłączonych z użytkowania rolniczego oraz nieużytków	właściciele gruntów

Tabela 11 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji zasoby przyrodnicze.

Adaptacja do zmian klimatu	prowadzenie regulacji mikroklimatu poprzez zaalesienia, zadrzewienia śródpolne, zieleń na terenach zabudowanych
	podjęcie działań służących dobrej kondycji lasów
Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	zwiększenie naturalnej retencji
	podjęcie działań mających na celu przeciwdziałanie skutkom suszy
Działania edukacyjne	celem edukacji przyrodniczej jest zachęcenie ludności do uprawiania aktywnego wypoczynku, pokazanie różnorodności występujących form przyrody, przybliżenie problematyki gospodarki leśnej i ochrony przyrody oraz poszerzenie wiedzy z zakresu edukacji przyrodniczej
	monitoring obszarów objętych ochroną oraz efektów wdrażanych działań ochronnych
Monitoring środowiska	monitoring lasów

4.10 Zagrożenia poważnymi awariami

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.) mówiąc o:

- „poważnej awarii - rozumie się przez to zdarzenie, w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem,
- poważnej awarii przemysłowej – rozumie się przez to poważną awarię w zakładzie,
- zakładzie stwarzającym zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej – rozumie się przez to zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej lub zakład o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, o których mowa w art. 248 ust. 1”.

Obejmują one takie rodzaje zdarzeń jak:

- pożary na dużych obszarach, pożary długo trwające, a także pożary towarzyszące awariom z udziałem materiałów niebezpiecznych, które powodują zniszczenie lub zanieczyszczenie środowiska;
- awarie i katastrofy w zakładach przemysłowych, transporcie, rozładunku i przeładunku materiałów niebezpiecznych i innych substancji, powodujących zanieczyszczenie środowiska;
- awarie budowli hydrotechnicznych, powodująca zanieczyszczenie chemiczne lub biologiczne środowiska;
- klęski żywiołowe, powodujące zanieczyszczenie chemiczne lub biologiczne środowiska.

Na terenie gminy Dłutów nie występują zakłady zwiększonego ryzyka (ZZR) ani zakłady dużego ryzyka (ZDR) wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Innym źródłem ewentualnego ryzyka są stacje paliw mogące stanowić źródło wycieku do gruntu i wód podziemnych substancjami ropopochodnymi, jednakże w związku z zaostreniem przepisów prawa dotyczących zbiorników i stacji paliw ryzyko awarii zostało zmniejszone. Głównym źródłem ryzyka w przedmiocie awarii mogą być zdarzenia komunikacyjne, w przypadku których może dojść do skażenia substancjami niebezpiecznymi.

4.10.1 Obszar interwencji, cel, kierunki interwencji oraz zagadnienia horyzontalne

Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadanie	Jednostka odpowiedzialna
zagrożenia poważnymi awariami	ochrona przez następstwami nadzwyczajnych sytuacji kryzysowych	zapobieganie poważnym zagrożeniom oraz minimalizacja skutków w razie ich wystąpienia	wspieranie działań jednostek reagowania kryzysowego edukacja w zakresie właściwego zachowania w sytuacjach zagrożenia wśród mieszkańców wyznaczenie tras do przewozu materiałów niebezpiecznych doposażenie wyspecjalizowanych jednostek w sprzęt do wykrywania zagrożeń oraz ich likwidacji	jednostki samorządu terytorialnego jednostki samorządu terytorialnego zarządcy drogi zarządzanie kryzysowe, Straż Pożarna

Tabela 12 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji zagrożenia poważnymi awariami.

Adaptacja do zmian klimatu	przebudowa lub budowa nowej infrastruktury transportowej w sposób uwzględniający gwałtowne zmiany pogodowe
Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	przestrzeżenie przepisów dotyczących lokalizowania i funkcjonowania zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej
Działania edukacyjne	prowadzenie działań edukacyjnych w zakresie właściwych zachowań w sytuacjach zagrożenia wśród mieszkańców województwa
Monitoring środowiska	stała współpraca z organami Państwowej Straży Pożarnej, Wojewodą oraz WIOŚ w zakresie prowadzenia kontroli występowania awarii przemysłowych

5. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

Kierunki interwencji oraz zadania programowe ochrony środowiska dla Gminy Dłutów obejmują przedsięwzięcia finansowane w całości lub częściowo ze środków pozostających w dyspozycji samorządu gminnego i powiatowego. Obejmują one zarówno zadania o charakterze organizacyjno-prawnym jak i inwestycyjnym. Zadania inwestycyjne wynikają głównie z konieczności dofinansowania własnych jednostek organizacyjnych, w celu realizacji zadań nałożonych przepisami prawaz zakresu ochrony środowiska oraz dyspozycji programów wyższego szczebla.

Harmonogram realizacji zadań obejmuje zarówno okres krótkoterminowy i średnioterminowy ich realizacji a więc lata 2021-2023 jak i zadania długoterminowe, które mogą sięgać swoją perspektywą aż do roku 2027. Należy zaznaczyć że wiele z podjętych zadań ma charakter ciągły.

Zarządzanie programem to sukcesywna realizacja następujących zadań:

1) Wdrożenie programu i jego realizacja, a w szczególności:

- a) koordynacja przebiegu wdrażania i realizacji,
- b) bieżąca ocena realizacji i aktualizacja celów,
- c) raporty na temat wykonania programu,

2) Edukacja ekologiczna:

- a) utworzenie systemu edukacji ekologicznej,
- b) udostępnienie informacji o stanie środowiska,
- c) publikacja informacji o stanie środowiska.

Należy zaznaczyć, że przedstawiona poniżej lista przedsięwzięć nie zamyka możliwości realizowania innych, charakteryzujących się mniejszą skalą, a tym samym mniejszym jednostkowym efektem. Oznacza to równocześnie możliwość realizacji przedsięwzięć niewskazanych w załączonej tabeli, ale takich, które mieszczą się w ramach obszarów interwencji określonych w programie.

Tabela 13 Harmonogram realizacji zadań.

Obszar interwencji	Nazwa zadania	Szacunkowe koszty [zł]	Okres realizacji	Źródła finansowania
ochrona klimatu i jakości powietrza	Kompleksowa termomodernizacja budynku użyteczności publicznej w Hucie Dłutowskiej przy ul. Pabianickiej 37.	1.100.000,00	2021-2022	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych
	Adaptacja budynku w Hucie Dłutowskiej przy ul. Pabianickiej 37.	623.956,00	2021-2022	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych
zagrożenia hałasem	Przebudowa drogi gminnej Nr 108011E w Drzewocinach.	280.000,00	2021	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych
	Modernizacja odcinka drogi gminnej Nr 110152E w Piętkowie.	340.000,00	2021	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych
	Wykonanie nakładki asfaltowej na odcinku drogi gminnej Nr 106611E w Lesieńcu.	200.000,00	2022	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych
	Przebudowa odcinka ulicy Okrężnej w Hucie Dłutowskiej.	150.000,00	2022	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych

zagrożenia hałasem	Przebudowa odcinka ulicy Akacyjowej w Hucie Dłutowskiej	65.000,00	2021	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych	
	Przebudowa odcinka ulicy Senatorskiej w Hucie Dłutowskiej.	87.000,00	2021	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych	
	Budowa parkingu dla samochodów i rowerów przy węźle przesiadkowym w Dłutowie.	1.900.000,00	2021	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych	
	Przebudowa ulic Rzemieślniczej, Piaskowej i Ostatniej w Dłutowie.	2.354.261,39	2022	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych	
	Przebudowa drogi gminnej Nr 108023E w Śładkowicach.	ok. 3.000.000,00	2022-2023	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych	
	Przebudowa drogi gminnej Nr 108019E Dłutów-Orzk.	ok. 500.000,00	2024	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych	
	Przebudowa drogi gminnej Nr 108010E w Drzewocinach.	ok. 300.000,00	2023	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijnych	
	Remont nawierzchni dróg gminnych.	ok. 250.000,00 (rocznie)	na bieżąco	środki własne	

pola elektromagnetyczne	Budowa oświetlenia ulicznego w m. Drzewociny.	ok. 150.000,00	2022	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijny
	Budowa kanalizacji kablowej światłowodów na terenie Gminy Dłutów.	brak danych	2021	środki firmy prywatnej
	Modernizacja sieci elektroenergetycznych na terenie Gminy Dłutów.	brak danych	na bieżąco	środki PGE Dystrybucja S.A.
	Wymiana punktów świetlnych oświetlenia ulicznego na LED.	ok. 1.000.000, 00	2022	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijny
gospodarowanie wodami	Odwodnienie części pasa drogowego drogi gminnej w m. Orzk.	75.000,00	2021	środki własne/dofinansowania ze środków rządowych i unijny
	Oczyszczenie i udrożnienie rowów przydrożnych wzdłuż dróg gminnych.	ok. 30.000,00 (rocznie)	na bieżąco	środki własne

5.1 Zarządzanie ochroną środowiska

Zarządzanie ochroną środowiska powinno opierać się na następujących zasadach, wynikających z polityki ochrony środowiska Polski i Unii Europejskiej, tj.:

- zasada przezorności,
- zasada integracji polityki ochrony środowiska z politykami sektorowymi,
- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego,
- zasada regionalizacji,
- zasada uspołecznienia,
- zasada „zanieczyszczający płaci”,
- zasada prewencji,
- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- zasada subsydiarności,
- zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.

Zarządzanie ochroną środowiska na szczeblu Gminy Dłutów dotyczy zadań własnych oraz koordynacji zadań realizowanych przez jednostki organizacyjne, podmioty gospodarcze – uznanych za ważne dla stanu środowiska naturalnego. W realizacji programu uczestniczą:

- podmioty prowadzące działania organizacyjne i zarządzające programem,
- podmioty uczestniczące w realizacji poszczególnych zadań,
- jednostki kontrolujące realizację programu oraz efekty,
- mieszkańcy, jako końcowy beneficjent programu.

Organem odpowiedzialnym za uchwalenie programu jest Wójt Gminy Dłutów. Wójt, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, co dwa lata przygotowuje raport z wykonania Programu, który jest przedstawiany Radzie Gminy.

Raport ten powinien obejmować:

ocenę stopnia realizacji określonych w programie celów i kierunków interwencji dla poszczególnych obszarów interwencji,

- sprawozdanie z wykonanych zadań pozainwestycyjnych i inwestycyjnych,
- zgodność wykonanych zadań z harmonogramem prac,
- sprawozdanie z realizacji harmonogramu finansowania założonych przedsięwzięć.

Realizacja programu wymaga współdziałania z organami administracji rządowej i samorządowej oraz administracji specjalnej, w kompetencjach, której znajdują się zagadnienia kontroli stanu środowiska.

Cele i kierunki interwencji określone w programie mogą być skutecznie realizowane przez instrumenty wynikające z przepisów prawa, w konsekwencji rachunku ekonomicznego i polityki społecznej. Bardzo ważne jest prawidłowe wykorzystanie rozwiązań o charakterze organizacyjnym w procesie wdrażania programu. Istotne jest zarządzanie ochroną środowiska w sposób szeroko pojętej współpracy pomiędzy władzami samorządowymi oraz przedstawicielami różnych branż, gałęzi gospodarki i sfery życia społecznego w ramach zrównoważonego rozwoju.

Realizacja poszczególnych zadań w ramach programu oparta jest na instrumentach związanych z zarządzaniem środowiskiem.

W zarządzaniu środowiskiem istotną rolę pełni program ochrony środowiska, który z punktu widzenia władz Gminy może być postrzegany, jako instrument koordynacji działań na rzecz ochrony środowiska. Dzięki niemu konkretne służby administracyjne mają obraz zakresów aktualizacji i terminów oraz jasno określone zasady współpracy poszczególnych grup zadaniowych w tworzeniu programu.

5.1.1 Instrumenty zarządzania środowiskiem

Wyróżniamy szereg instrumentów, wynikających z przepisów prawa, rachunku ekonomicznego, polityki społecznej i struktury zarządzania środowiskiem, które mają na celu zwiększenie skuteczności celów, kierunków interwencji i zadań zamieszczonych w programie ochrony środowiska. Standardowy podział instrumentów zarządzania środowiskiem wyróżnia instrumenty o charakterze:

- instrumentów prawnych – ustaw i rozporządzeń, dających odpowiednie kompetencje organom administracji rządowej i samorządowej oraz organom administracji specjalnej;
- instrumentów finansowych – opłat za gospodarze korzystanie ze środowiska, administracyjnych kar pieniężnych, funduszy celowych,
- instrumentów społecznych – współdziałania i partnerstwa, edukacji ekologicznej, komunikacji społecznej,
- instrumentów strukturalnych – strategii i programów wdrożeniowych.

5.1.2 Systemy zarządzania środowiskowego

Zarządzanie środowiskiem jest zarówno nauką, jak i działalnością praktyczną. Ważne jest zapobieganie powstawaniu wszelkich negatywnych szkód w środowisku czy też niekorzystnych oddziaływań. Zasada zrównoważonego rozwoju mająca na celu wzrost dobrobytu społecznego i jednostkowego oraz harmonijne ułożenie relacji pomiędzy człowiekiem a przyrodą, staje się podstawową formą do zmiany nastawienia przedsiębiorców do ochrony środowiska, by samodzielnie podejmowali wszelkie decyzje i sami szukali problemów i środków zaradczych. Z tego właśnie powodu powstała idea zarządzania środowiskowego.

Cechą zarządzania środowiskowego jest przede wszystkim, przypisanie zagadnień dotyczących tematyki ochrony środowiska do kompetencji zarządu firmy oraz, włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy.

Idea ta jest realizowana poprzez następujące systemy zarządzania środowiskowego, m.in:

EMAS - Europejski system ekozarządzania i audytu (ang. Eco-Management and Audio Scheme) to narzędzie przeznaczone dla wszystkich przedsiębiorstw i instytucji, których celem jest doskonalenie działalności środowiskowej. Jego głównym założeniem jest zredukowanie negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez udoskonalenie działalności prowadzonej przez zainteresowane organizacje. Uczestnictwo w systemie EMAS pozwala organizacjom na zwiększenie swojej konkurencyjności na rynku oraz wzrost zaufania wśród społeczeństwa, zarówno władz jak i klientów oraz konsumentów, uzyskania wymiernych korzyści finansowych poprzez obniżanie dodatkowych kosztów działalności, a także ułatwia nadążać z dostosowaniem się do istotnych wymagań prawnych, zarówno obecnych jak i przyszłych.

Czystsza produkcja to strategia zarządzania środowiskiem w odniesieniu do produkcji i usług, polegająca na zapobieganiu powstawania zanieczyszczeń i minimalizacji zużycia zasobów naturalnych, przy równoczesnej redukcji kosztów przedsiębiorstwa. Czystsza produkcja odnosi się zarówno do procesów wytwarzania jak i cech ekologicznych wyrobu w ciągu całego cyklu życia. W stosunku do procesów wytwarzania oznacza to eliminację szkodliwych surowców i emisji oraz racjonalizację wykorzystania pracy żywej, zużycia materiałów i energii.

Normy ISO 14 000, takie jak: ISO 14001, 14004, 14010, 14011, 14012, opisują systemy zarządzania środowiskowego oraz audytowania środowiskowego.

5.1.3 Struktura organizacyjna zarządzania programem

Wójt Gminy Dłutów odpowiada za wdrożenie systemu opracowanego w programie ochrony środowiska.

Kontrola realizacji (wykonania) programu wymaga oceny stopnia realizacji przyjętych w nim celów, kierunków interwencji oraz zadań, przewidzianych do wykonania w określonym terminie. Należy też systematycznie oceniać stopień rozbieżności między założeniami a realizacją programu oraz analizować przyczyny tych niespójności.

Program ochrony środowiska jest dokumentem o charakterze strategicznym pozostając w związku z planami zagospodarowania przestrzennego gmin, decyzjami o warunkach zabudowy i zagospodarowania oraz decyzjami związanymi z realizacją przedsięwzięć w zakresie gospodarki wodno – ściekowej, gospodarki odpadami, rozwojem terenów zielonych i innych. Samorząd gminny posiada kompetencje pozwalające mu realizować zawarte w programie cele i zadania. Aby jednak ta realizacja

przebiegała spójnie z polityką regionalną konieczna jest ścisła współpraca z organami dysponującymi znacznie szerszymi uprawnieniami wynikającymi z ich kompetencji.

Ważny jest wewnętrzny system usprawnień związanych z przepływem informacji i kompletnością decyzji administracyjnych wydawanych na szczeblu gminnym i powiatowym.

5.1.4 Monitoring

Program ochrony środowiska jest narzędziem wdrażania polityki ochrony środowiska w gminie. Oznacza to konieczność monitorowania zmian zachodzących w gminie poprzez regularne ocenianie stopnia jego realizacji w odniesieniu do stopnia realizacji założonych działań, przyjętych celów, a także ustalania rozbieżności pomiędzy założonymi celami, kierunkami interwencji i zadaniami, a ich wykonaniem. Ostatnim elementem tej analizy jest ustalenie przyczyn ujawnionych rozbieżności.

Ustawa Prawo ochrony środowiska zakłada sporządzenie raportów z realizacji programu co dwa lata i przedstawienie go Radzie Gminy.

Ocena realizacji programu polega na monitorowaniu zmian w wielu wzajemnie powiązanych strefach. System monitorowania w celu uzyskiwania kompatybilnych informacji powinien uwzględniać następujące działania:

- zebranie danych liczbowych,
- uporządkowanie, przetworzenie, analiza zebranych danych,
- przygotowanie raportu,
- analiza porównawcza,
- aktualizacja.

System monitoringu realizacji i efektywności programu ochrony środowiska składa się z podstawowych elementów:

- monitoringu środowiska,
- monitoringu wdrażania zapisów programu ochrony środowiska, a także jego przygotowania, oceny i aktualizacji,
- monitoringu społecznego (odczucia i skutki),
- monitoringu, inspekcji i egzekucji leżące w zakresie zadań WIOŚ i innych instytucji.

W celu nadzoru nad realizacją niniejszego programu wybrano wskaźniki/mierniki, które będą pomocne w przedstawianiu stopnia realizacji założonych zadań. Analiza tych wskaźników będzie podstawą do korekty i weryfikacji przedsięwzięć planowanych w przyszłych aktualizacjach programu ochrony środowiska.

Dla prawidłowej oceny realizacji programu należy przyjąć uporządkowany system wskaźników/mierników jego efektywności.

Wskaźniki/mierniki te dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- ekonomiczne,
- ekologiczne,
- społeczne (świadomości społecznej).

Wskaźniki/mierniki ekonomiczne związane są z procesem finansowania inwestycji ochrony środowiska przy założeniu, że punktem odniesienia są określone efekty ekologiczne. Należą do nich łączny i jednostkowy koszt uzyskania efektu ekologicznego oraz koszty uzyskania efektu w okresie eksploatacji, a także trwałość efektu w określonym czasie.

Do wskaźników/mierników ekologicznych zaliczają się mierniki określające stan środowiska, stopień zmian w nim zachodzących oraz mierniki określające skutki zdrowotne dla populacji.

Wskaźnikami/miernikami będą m.in.:

- jakość wód powierzchniowych i podziemnych,
- długość sieci kanalizacyjnej,

- ilość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca na rok,
- wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych,
- wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych,
- powierzchnia terenów objętych ochroną prawną,
- powierzchnia terenów zdegradowanych,
- nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska.

Natomiast wskaźniki/mierniki społeczne to:

- udział społeczeństwa w działaniach związanych z ochroną środowiska,
- stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych (ilość i rodzaje interwencji społecznej),
- ilość i zróżnicowanie sposobów informacji i edukacji środowiskowej (akcje, kampanie, udział mediów lokalnych, zaangażowanie różnych grup/społeczności),
- ilość działań prawnych (procesów) odszkodowawczych związanych ze zniszczeniami środowiska.

Decyzja o przyjęciu liczby i rodzajów wskaźników jest decyzją ustalającą określony system oceny przyjętej polityki ochrony środowiska w gminie. Oprócz ich doboru konieczne jest ustalenie sposobu ich łączenia, a następnie interpretacji.

W przedmiotowym opracowaniu przyjęto jako podstawę oceny realizacji programu ocenę opartą na wskaźnikach/miernikach stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Dla poszczególnych zagadnień zaproponowano wskaźniki realizacji celów, które są miernikami stopnia wdrożenia (wykonania) programu. Ważnym jest, aby wskaźniki były mierzalne, oparte na łatwo dostępnych danych (np. GUS, RDOŚ czy WIOŚ).

Analizując przyjęte wskaźniki Organ wykonawczy Gminy będzie mógł oceniać skuteczność realizacji programu, a wnioski z tej oceny będą brane pod uwagę przy cyklicznej jego weryfikacji.

W poniższej tabeli zawarto wskaźniki/mierniki.

Tabela 14 Wskaźniki/mierniki realizacji celów programó ochrony środowiska.

Lp.	Wskaźniki/mierniki	Źródła danych	Stan wyjściowy w roku 2019	Oczekiwany stan w latach kolejnych
Obszar interwencji – ochrona klimatu i jakości powietrza				
1.	Klasa jakości powietrza pod kątem spełnienia kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzi, gdzie w ocenie uwzględnia się parametry wymienione poniżej:	WIOŚ	Klasa wg Rocznej oceny jakości powietrza w województwie łódzkim (raport za rok 2019)	Klasa wg „Rocznej oceny jakości powietrza w województwie łódzkim”
	dwutlenek siarki (SO ₂)		A	A
	dwutlenek azotu (NO ₂)		A	A
	Tlenek węgla (CO)		A	A
	benzen (C ₆ H ₆)		A	A
	ozon (O ₃) wg. poziomu docelowego		A	A
	ozon (O ₃) wg. poziomu celu długoterminowego		D2	A
	pył PM10		C	A
	pył PM 2,5		C	A
	benzo(a)piren (B(a)P) w pyle PM10		C	A
	metale ciężkie: ołów (Pb), arsen (As), kadm (Cd) i nikiel (Ni) w pyle PM10		A	A
2.	Klasa jakości powietrza pod kątem spełnienia kryteriów odniesionych do ochrony roślin, gdzie w ocenie uwzględnia się:	WIOŚ	Klasa:	Klasa:
	dwutlenek siarki (SO ₂)		A	A
	dwutlenek azotu (NO ₂)		A	A
	ozon (O ₃) wg. poziomu docelowego		C	A
	ozon (O ₃) wg. poziomu celu długoterminowego		D2	A
Obszar interwencji – zagrożenia hałasem				
3.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)	GUS	100%	100%.
4.	Liczba przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu na trasach komunikacyjnych (sztuk) 1.Komunikacja kolejowa. 2.Komunikacja drogowa.	WIOŚ	brak przekroczeń	brak przekroczeń
5.	Liczba zanotowanych przekroczeń (dB) 1.Komunikacja kolejowa. 2.Komunikacja drogowa.	WIOŚ	brak przekroczeń	brak przekroczeń
6.	Ścieżki rowerowe (drogi dla rowerów) ogółem (km)	GUS	0	przyrost

Obszar interwencji – pola elektromagnetyczne				
7.	Wynik pomiaru natężenia pól elektromagnetycznych	WIOŚ	brak przekroczeń	brak przekroczeń
8.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)	GUS	100%	100%.
Obszar interwencji – gospodarowanie wodami				
9.	Jakość wód powierzchniowych w ramach Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) obejmujących obszar gminy Dłutów	WIOŚ	zły	stan dobry
10.	Stan chemiczny Jednolitych Części Wód Podziemnych	WIOŚ	dobry	stan dobry
11.	Stan ilościowy Jednolitych Części Wód Podziemnych	WIOŚ	1 dobry 1 słaby	stan dobry
Obszar interwencji – gospodarka wodno-ściekowa				
12.	Ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną (tys. m ³)	GUS	38	wskaźnik opisowy
13.	Długość sieci wodociągowej (km)	GUS	111,9	przyrost
14.	Liczba przyłączy wodociągowych (sztuk)	GUS	1442	przyrost
15.	Zużycie wody w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca (m ³)	GUS	38,8	zmniejszenie zużycia
16.	Odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej w ogólnej liczbie ludności (%)	GUS	81,3	zwiększenie odsetka
17.	Długość sieci kanalizacyjnej (km)	GUS	11,7	przyrost
18.	Liczba przyłączy kanalizacyjnych (sztuk)	GUS	339	przyrost
19.	Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności (%)	GUS	26,2	zwiększenie odsetka
20.	Liczba zbiorników bezodpływowych (sztuk)	GUS	1015	spadek liczby
21.	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków (sztuk)	GUS	17	przyrost
Obszar interwencji – zasoby geologiczne i gleby				
22.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)	GUS	100%	100%.

Obszar interwencji – gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów				
23.	Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku (t)	GUS	536,12	Zmniejszenie z uwagi na poprawę segregacji
24.	Zmieszane odpady komunalne ogółem na 1 mieszkańca (kg)	GUS	291	Zmniejszenie z uwagi na poprawę segregacji
25.	Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	GUS	814,29	Zmniejszenie z uwagi na poprawę segregacji
Obszar interwencji – zasoby przyrodnicze				
26.	Powierzchnia obszarów chronionych prawnie (ha)	GUS	739,20	nie mniejsza niż w roku bazowym
27.	Liczba pomników przyrody (sztuk)	GUS	8	nie mniejsza niż w roku bazowym
28.	Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej (ha)	GUS	6,64	nie mniejsza niż w roku bazowym
29.	Powierzchnia lasów ogółem (ha)	GUS	3803,05	nie mniejsza niż w roku bazowym
30.	Lesistość (%)	GUS	37,6	nie mniejsza niż w roku bazowym
Obszar interwencji – zagrożenia poważnymi awariami				
31.	Liczba zakładów o zwiększonym ryzyku (ZZR) wystąpienia poważnej awarii przemysłowej	WIOŚ	0	0
32.	Liczba zakładów o dużym ryzyku (ZDR) wystąpienia poważnej awarii przemysłowej	WIOŚ	0	0
33.	Liczba zgłoszonych do WIOŚ poważnych awarii przemysłowych	WIOŚ	0	0

5.2 Źródła finansowania zadań inwestycyjnych

Środki na realizację przedmiotowego programu pozyskiwane będą z różnego rodzaju źródeł, w szczególności będą to środki unijne oraz środki pozyskiwane z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, a także Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi. Będą to środki pozyskiwane zarówno z aktualnie obowiązujących programów jak i przyszłych programów, które realizowane będą w okresie funkcjonowania przedmiotowego dokumentu.

Lista priorytetowych programów Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na 2021 rok:

- Adaptacja do zmian klimatu i ochrona wód przed zanieczyszczeniami,
- Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona ziemi,
- Sprawiedliwa transformacja,
- Zeroemisyjny system energetyczny,
- Dobra jakość powietrza,
- Zeroemisyjny transport,
- Różnorodność biologiczna, edukacja i monitoring środowiska,
- Horyzontalne.

Poniżej przedstawiono główne obecnie funkcjonujące programy oraz źródła finansowania.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi

W 2021 r. na zadania z dziedziny **Ochrony powietrza** środki z WFOŚiGW przeznaczone będą m.in. na dofinansowanie wymienionych niżej zadań:

- inwestycje zmierzające do ograniczenia niskiej emisji oraz wzrostu efektywności energetycznej realizowane na terenach objętych programami ochrony powietrza,
- inwestycje w odnawialne źródła energii,
- wspieranie elektromobilności.

Podobnie jest w odniesieniu do zadań z dziedziny **Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi**, w której środki przeznaczone będą przede wszystkim na:

- przedsięwzięcia z zakresu gospodarki ściekowej realizowanych w aglomeracjach ujętych w aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych,
- budowa infrastruktury z zakresu gospodarki ściekowej na terenach o zabudowie rozproszonej,
- zagospodarowanie wód opadowych,
- działania służące osiągnięciu celów środowiskowych, przewidziane do realizacji zgodnie z obowiązującymi planami gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy.

Na zadania z dziedziny **Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi** środki wykorzystywane będą m.in. na:

- punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- instalacje do doczyszczania selektywnie zebranych frakcji odpadów,
- instalacje do recyklingu poszczególnych frakcji materiałowych,
- usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest,
- rekultywacja składowisk odpadów,
- selektywne zbieranie bioodpadów i instalacje do ich przetwarzania,
- wsparcie działań regeneracyjnych gleb zakwaszonych w wyniku oddziaływania czynników antropogenicznych.

Na zadania z dziedziny **Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej** środki będą przeznaczane głównie na:

- prace rewaloryzacyjne realizowane na terenach lub obiektach objętych ochroną, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody oraz ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – dotyczy terenów publicznie dostępnych,
- zachowanie różnorodności biologicznej poprzez ochronę cennych siedlisk przyrodniczych, cennych gatunków zwierząt, roślin, grzybów i ich siedlisk na obszarach NATURA 2000, w parkach krajobrazowych, rezerwach, obszarach chronionego krajobrazu i na innych formach obszarowych ochrony przyrody,
- wspieranie rozwoju urządzonej zieleni na terenach zurbanizowanych.

Z dziedziny **Inne działania ochrony środowiska i projekty międzydziedzinowe** środki Funduszu pozwolą na współfinansowanie następujących zadań:

- monitoring siedlisk przyrodniczych,
- realizacja zadań związanych z zapobieganiem i likwidacją skutków działania żywiołów oraz poważnych awarii i ich skutków między innymi z uwzględnieniem zapisów planów zarządzania ryzykiem powodziowym i planów przeciwdziałania skutkom suszy,
- adaptacja do zmian klimatu, w tym dofinansowanie błękitno-zielonej infrastruktury,
- realizacja zadań z zakresu edukacji ekologicznej mająca na celu wzrost wiedzy z zakresu ochrony środowiska oraz kształtowanie postaw proekologicznych.

POIiŚ (Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020)

Harmonogram planowanych w roku 2021 naborów wniosków o dofinansowanie projektu w trybie konkursowym wg osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki:

- wspieranie inwestycji dotyczących wytwarzania energii z odnawialnych źródeł wraz z podłączeniem tych źródeł do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej (budowa, przebudowa instalacji skutkująca zwiększeniem mocy zainstalowanej jednostek wykorzystujących odnawialne źródła energii),

Oś priorytetowa V Rozwój transportu kolejowego w Polsce:

- Rozwój transportu kolejowego poza TEN-T.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014-2020

W ramach osi priorytetowej IV Gospodarka niskoemisyjna, dofinansowane będą:

- odnawialne źródła energii.

W ramach osi priorytetowej V Ochrona środowiska, dofinansowane będą zadania z zakresu:

- gospodarki odpadami.

Środki własne

Na realizację części zadań samorząd będzie musiał przeznaczyć własne środki.

Jest to niezbędne również z tego względu, że do uzyskania niektórych dotacji konieczne jest zainwestowanie w przedsięwzięcie własnych środków na wymaganym poziomie.

Fundusze te pochodzą z bieżących środków, takich jak np. podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa.

Wykaz TABEL:

- Tabela 1 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji ochrona klimatu i jakości powietrza.
- Tabela 2 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji zagrożenia hałasem.
- Tabela 3 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji pola elektromagnetyczne.
- Tabela 4 Jednolite Części Wód Powierzchniowych występujące na obszarze gminy Dłutów.
- Tabela 5 Jednolite Części Wód Podziemnych występujące na obszarze gminy Dłutów.
- Tabela 6 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji gospodarowanie wodami.
- Tabela 7 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji gospodarka wodno-ściekowa.
- Tabela 8 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji zasoby geologiczne.
- Tabela 9 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji gleby.
- Tabela 10 Zagadnienia horyzontalne - obszar interwencji gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów.
- Tabela 11 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji zasoby przyrodnicze.
- Tabela 12 Zagadnienia horyzontalne – obszar interwencji zagrożenia poważnymi awariami.
- Tabela 13 Harmonogram realizacji zadań.
- Tabela 14 Wskaźniki/mierniki realizacji celów programu ochrony środowiska.